

821.161.2

587

Ростислав
БРАТУНЬ

2

2

PROOFTHAT
NON-
COMMUNICABLE
DISEASES
ARE
NOT
CONTAGIOUS

Ростислав
БРАТУНЬ

твори
у двох
томах

ПОЕМИ
БАЛАДИ
ПІСНІ

ТОМ
другий

Во второй том вошли
избранные поэмы, баллады и песни.
Острая публицистичность и высокий
гражданский пафос лучших поэм
тесно переплетаются в поэзии
Р. Братуня с лирическими мотивами,—
убедительным примером этого
являются баллады и песни поэта,
представленные в томе
отдельными разделами.

70403-080
Б М205(04)-79 68-79. 4702590200

ПОЕМИ

НАРОДЖЕННЯ

Скільки літ — багато це чи мало? —

Серце моє запитало.

І не знав я, що йому сказати,

Як роками волю виміряти.

Воля — не казковий первоцвіт.

Воля —

труд і пісня.

Кров і піт.

Воля — борг, якого не сплатити,

Доки будеш мріяти і жити...

І

Десь вибухи далеких канонад...

Іде війна... Вже котрий день підряд...

В безсилій зlobі банди скаженіють,

Хоч на останок — але лиходіють.

Вже котрий день...

А вересень такий прозороспілий,

Як ті антонівки наліті, обважнілі.

А вересень отавою пропах...

На роздоріжжях притаївся жах.

Жах невідомого...

О безвісте мовчання!

Тебе убити треба без вагання.

Що буде далі?..

Захід гуркотить.

А Схід мовчить.

Невже мовчить?..

Невже забув?..

Невже блага́ння не почув,
Що вітру навіть не послав,
Щоб вістку хоч яку подав?

Іде на роздоріжжя мати
Східний вітер викликати.

БЛАГАННЯ МАТЕРІ

Ой ти, вітре-вітровію,
Ти несеш завжди надію
На щасливий урожай,
Вістку-вісточку подай!
Понад полем, понад гаєм,
Над блакитним небокраєм
Пролітаєш ти, летиш,
Таж чого тепера спиш?
Чи тебе Дніпрова хвиля
Так надовго пригостила,
Чи твої юнацькі крила
Зовсім сила опустила?
Ой ти, вітре-вітровію,
Чи злякався ти, буревію?
Чом не линеш ти зі Сходу
На добро і на погоду?
Вітре-орле, прилітай!

Але мовчить далека даль.
У серці сум. В очах печаль.
І падає робота з рук,
І сумнівів кружляє крук.
А де Москва? І Київ де?..
Мовчать.
На Заході гуде.
Ні, не мовчать! Ні, не забули!
І ті, що ждали, всі почули
Провісниць голос — трьох сестер,—
Як дужі крила розпростер.

Говорить серце народу.

Говорить народу кров.

Говорять:

Віра.

Надія.

Любов.

Г о в о р и т ь В і р а :

Руки в дроти вчепились.

Кров із долонь тече.

Мука тягар могили

Поклала на плече.

Остання крапля сили,

Останній серця стук.

Руки — підбиті крила.

Серце — згусток мук.

Дні — мов ланцюг кайданів,

Кутих не рік, не два,

Але із мук багряних

Родиться Віра жива.

Г о в о р и т ь Н а д і я :

Пригадуєш: хотів ти вовком вити.

Пригадуєш: весь світ ти проклинав.

Ти кликав: боротись і жити,

Жовтень далекий звав!

Ленінський клич бунтарний —

Надія всіх живих,

Дні боротьби не марні,

Воля зійде із них!

Г о в о р и т ь Л ю б о в :

Любов — це полум'я заграви,

Любов — це блискавка стрімка.

Любов ніколи не зника.

Любов не примха для забави,

Любов — це мрія юнака,

Героя діло величає,

І подруга безсмертна слави,

І радість звершення п'янка.
І муки до безтями ждати,
Благословлять і проклинати,—
Любові чистої закон.
Любов не знає перепон!

II

Виходили із хат у бездоріж,
Під полами рушниці заховавши,
А то і добре вигострений ніж,
А то й косу, добряче проклепавши.
І місяць був як зов Залізняка,
Як Гонти одчайдушного присяга,—
І кликала із хати юнака
Одвічна непокорена відвага.
Здавалось, знову гайдамацький час
Здіймався бунтарним спалахом стихії.
Але із уст до уст ішов наказ:
— Шикуйсь в ряди

нескорно-бойовії!

Сто раз розстріляна,
задушена,
скатована,

Сто раз розігнана,
замучена,
закована,

Із надр підпілля голос подавала,
Із надр підпілля велетом вставала
Комуністична партія народу,
Що вірив і боровся за свободу.
Ішли відважні в бойові загони,—
І понад ними маєво червоне.
Ні, не безсило ждати —

назустріч сонцю йти,

Тюрмі ламати ґрати.

Смерть вам, каті!

Виходили із хат і йшли у ніч,
Єдналися в загони оборонців.
Бо кат конав. В безсилій злобі ніж
Міг увігнати навіть в світле сонце...
А він таким хоробрим був,
Коли малят й жінок міг мордувати.
Та присмирнів, коли тверде почув:
— Складати зброю! Годі лютувати!
Господар тут — народ,
Якого не зламати! —

Сто раз розстріляна,
задушена,
скатована,

Сто раз розігнана,
замучена,
закована,

Із надр підпілля голос подавала,
Із надр підпілля велетом вставала
Комуністична партія народу,
Що вірив і боровся за свободу!

III

Над Збручем клубочуться хмари.
У наступі дикім дощі.
Серця, мов гарячі стожари,
Солдатські серця уночі.
Здається, сьогодні їх бачу —
Сузір'я, сузір'я сердець.
У ніч ту холодну,
У ніч ту гарячу.
У ніч ту — початок,
У ніч ту — кінець.
Кінець для насилля,
Початок — свободи!
З Москви прилітає наказ.
Шикуються взводи.
Шикуються взводи.

Годинник вимірює час —

Повільно.

Повільно.

Чи довго ще ждати?..

І стали над Збручем,

Мов доля, солдати...

IV

Родилась воля в ту хвилину,

Коли на тихому Збручі

Наказ, мов буревісник, злинув:

— В похід! На Західну Україну!

Кордону здіймем обручі! —

Коли тумани ще дрімали,

Коли ледь досвіток вставав,

І перші стріли залунали,

І безгоміння розірвали,

І хтось упав на сон отав.

Коли суворі командири

Вдивлялись в темряву шляхів,

І сни зривались в дикім вирі,

Коли на сторони чотири

Наказ могутньо прогримів.

Благословенна путь-дорога,

Благословенний ратний труд,

Нехай окрилить перемога,—

Навіки Західна без пут.

Вона збудилась цим поранком,

Вона звелась, щоб жить і жить,

І кликав радісним багрянком

Дзвін звершення, лунав світанком...

О волі перша хвиля-мить!

Тебе ніколи не забути,

Ти щемом будиш всі чуття.

Тебе не можна осягнути,

Осмыслить, зрозуміть, збагнути,—

Бо ти народження життя!

Родилась воля в ту хвилину,
І десь в оцей досвітній час
Дочка твоя, твій біль, Галино,
І радість перша материна
На світ прийшла тоді якраз.
І хоч ніхто не знав, що буде,
І ти не знала, що з Павлом,
Але мов сонце впало в груди,
Нехай почують добрі люди:
Життя в життя йде напролом.
Нехай мале, таке тендітне,
Нехай безсило ще квилить.
Але життя до болю рідне,
О так, воно іще розквітне
І стоголосо задзвенить!
Галина зводиться з постелі,
Хоча сусідки й не дають...
Слова сумні, слова веселі
Хай від оселі до оселі
Вітри до мужа понесуть!..
Нехай увірвуться крізь ґрати
В тюремний занімілий жах,
Щоби коханому сказати:
— Дочка у тебе! Я вже мати!..
Хай лине вістка, наче птах,
До батька, до Павла-дружини
До серця припаде, прилине...

ТЮРМА, ПАВЛО Й ЖАНДАРМСЬКИЙ КОМІСАР

К о м і с а р.

Усе пропало,
Й ми пропали.
У прірву до чортів летить,
Що в жебрах у Антанти брали,
Було зліпили. О, та мить
Держави нашої святої...

Павло.

Повсталої з крові, з розбоїв...

Комісар.

Держави польської...

Павло.

Панів!

Комісар.

А ти Людової хотів?

Її нема. Її не буде!

Павло.

Ні, буде так, як кажуть люди.

Як каже їх любов і гнів.

Комісар.

Ось Гітлер скоро візьме Львів,

А там і Київ, і Москва...

І більшовизмові заглада.

Павло.

Які нікчемні ці слова!

Комісар.

Ти думаєш — вже ваша влада?

Але радіти не тобі!

Хоч вас Москва і визволяє...

Павло.

Що кажеш ти?..

Комісар.

Те кожен знає.

Червона Армія іде!

Павло.

Червона Армія?!

Комісар.

Радієш! Що ж, веселися наостанку!

Павло.

О радосте! О наш світанку!

Комісар.

До нього ти не доживеш!..

Павло.

Уб'єш?!

К о м і с а р.

Уб'ю!

П а в л о.

Нехай...

Востаннє сонце п'ю.

Нехай востаннє я стою,

Дивлюсь на небо це погідне...

(А за вікном наростає гуркіт, ескадрилья за ескадрильєю летять зореносні літаки)

Летять... Мої рідні...

Так правда це!

Збулася мрія!..

Ох, жити б лиш...

К о м і с а р.

Пуста надія.

Твоє життя — щербатий гріш.

П а в л о.

За волю я вмирав не раз —

І смерті не страшна година.

Але умерти і якраз,

Коли з'єдналась Україна...

Тепер не Західна, не Східна...

К о м і с а р.

О хлоп!..

П а в л о.

Радянська! Рідна!

А там Галина!.. Видко, сина,

А може, й донечку чекає...

К о м і с а р.

А батечка у них немає.

П а в л о.

Та воля є. І є народ!

К о м і с а р.

Гей там, ексекуційний взвод!

...Упав Павло на землю збиту,

Лише сказавши: «...Україно...

Моя Галино... Мій ти світе...

За тебе гину...»
В даль розкрити,
В безсмертя вік його відлинув.

А в небі громом наростала
Моторів переможна мова.
Свій відблиск з крил орлиних клала
Зоря радянська, малинова.

Не реквієм, не похоронні
Павлові в цю хвилину грали.
А колискову тихо доні
Галина зморена співала.

Снується бабине літо.
Сонячна тиха кружіль.
Серце радошам відкрито,
А у серці — біль.

Люлі-люлі, моя доню,
Де ж це тато твій?..
Смуток навісний відгоню.
Спи, дзвіночку мій!

Снується бабине літо.
Ранньої осені час.
Вперше тебе сповито,—
Провесни щебет у нас.

Люлі-люлі, моя доню,—
Спати сон кладе.
За селом по оболоні
Доля твоя йде.

Снується бабине літо,
Ой, не верта твій татусь.
Стерні копитами збито...
Як я його дозовусь?..

Люлі-люлі, моя доню,
Як би так зробиць,
Щоб летіла у погоню
За татусем вість?

Снується бабине літо
Над плетивом вічних доріг.
З щастям, по вінця налитим,
День всі шляхи перебіг.

Вітри несли цю колискову —
Де тиха радість, смуток болю,
Щоби китайкою Павлові
Покласти Галину розмову
Про донину зірницю-долю,
Про долю, що ішла походом,
Благословенна всім народом.

У

Край села із квітів брама,
А чи з квітів, чи з пісень,
А чи, може, із веселки
Браму звів святковий день.

Гей, жоржини щонайкращі,
Повні кошики з садів
Принесли сюди дівчата
Для соколиків-бійців.

Всім селом на вигін вийшли —
І старі тут, і малі.
Ой, ніхто не пам'ятає
Ще такого на селі.

Ой, ніхто не пам'ятає,
Щоби серце билось так,
Щоби цвів на брамі гордо
Прапорів червоний мак.

І юрба вся в нетерпінні,—
Чом так довго не ідуть,—
Чи якась там перешкода
Впала десь на їхню путь?!

О бентежносте чекання!
Гомін йде поміж людей.
Видивляють даль блакитну,
Що аж сльози із очей...

Сніг хмаркою лягає,
Не шепчється, куркулі.
Буде Армія Червона
І у нашому селі!

*І ми, хлопчаки, що на чатах стояли
на пагорбах за селом, прибігли і закричали:
— Ідуть!.. Ідуть!..
І прилинув спершу вітер-легіт зі Сходу.
І приніс він пісню.*

Гей, заграли срібні сурми,
Загула діброва.
Простяглася доріженька
З Києва до Львова!

Не журися, галичанко,
Люба, чорноброва,—
Іде Армія Червона
З Києва до Львова!

Задзвеніла, залунала
Українська мова:
Одно серце в грудях б'ється
В Києва і Львова!

Україно — рідний краю,
Зоре малинова.

Одно щастя, одна доля
В Києва і Львова!

О потиск братньої руки,
Обіймів теплота бентежна.
О волі радосте безмежна
На всі часи, на всі віки!

Неси сердець палких довір'я...
І вістку всім неси світам,
Що доля усміхнулась нам
У вересневе надвечір'я!

І вже гармоні перебір,
І вже у танці веселися...
А там в гурті, диви, зійшлися...
А там пішли у панський двір...

— Ділити землю! — хтось гукає.
— А панський дім візьмем під клуб! —
І сміх торкнувся змерклих губ,
Минулого відчай зникає.

Покінчено із панським віком...
І дівора гуде у школі.
— Як буде то тепер, на волі? —
До вчителя біжать із криком.

А що старий сказати може,
Коли щось в горлі не дає...
Уперше за життя своє
Він слово рідне, liebe, гоже

Тим дітям вільно понесе,—
Йому боєць про те говорить...
Враз постріл в радіснім просторі.—
І сколихнулося усе,—

Із рову хлопці-комсомольці
Поліціянта, мов змію:
— Личину знаємо твою!
— За вухо гада — і на сонце!

— В похід! В похід! —

вже сурма кличе.

У квіті, гомоні, піснях
Бійцям простягся знову шлях.
І пил сідає на обличчя.

Бо десь там села у вогні...
Бо панські банди ще лютують...
Колони йдуть. І чати чують,
Як родяться нові пісні.

Стоїть Галина біля тину
З своїм малесеньким дитям.
Бійці гукають: — Бути нам
Батьками хресними дитини!..

VI

За роком рік.
За роком рік.
Людське життя —
Гірський потік.
Його початок —
Джерело.
І надвечір'я пригадаю.
Далекий рік.
Дитячий вік.
Тече, шумить
Життя потік.
А де кінець?
В яким просторі?
В якому
Океані-морі

Його кінець?..
Нема кінця.
І пісня
Не змовкає ця.
З моїм життям,
З моїм буттям,
Вона злилась
Із майбуттям.
Із роду в рід.
Із роду в рід.
Судився пісні
Цій похід.
Та не забути,
Не згубити,—
Живе
І вічно буде жити
Народження
Для крил широких,—
Народження —
Для мрій високих.
Народження
Творити,
Жити,
Дерзати,
Сіяти,
Родити!

* * *

За роком рік.
За роком рік.
Людське життя —
Гірський потік.

Так серце з піснею в розмові.
Ми з нею вдвох ідем по Львові,—
Туди, де далина іскриста...

У Львові є гора, зелена і врочиста,
 Вона — немовби дужі груди міста,
 Нескорний Велет — гордий красень Львів
 Вбира вітри і запахи полів.

Одвік гора Високим Замком зветься.

Легенда сива, мов туман, снується

Між буків світлокорих і грабів,—

Легенда — гомін далини віків.

...Встає Данило — славний будівничий.

І буки з стогоном лягають на узбіччі

Підвалинами першої будови,

Многосторічний, многострадний Львовел!

І хмарами клубочились віки,

Вкраїнське місто брали чужаки.

Шукали серця, твого серця, Львовел,—

А серце ж билось, ніжне і грозове.

Вкраїнське серце. Билось, не стихало,

Не вбите мукою, недолею і жалем...

Хай час каміння розтирав на порох.

Хай божеволів і казився ворог,—

Кого — на страту, а кого — за ґрати!

Кого — убити, а кого — приспати.

А серце?! Серце б'ється, не стихає.

Воно безсмертне. Небуття не знає.

Велике серце. Серце мого Львова...

В ці роздуми вривається розмова:

В і н. Чи стане в тебе сили

Круті узяти схили?..

В о н а. Егей, ще й не такі узяти

Ми можем, юні, заповзяті!..

Я слухав, як у грудях їхніх б'ється

Те серце, що утомі не здається,

Юнацьке серце трудового Львова.

На гору молодість ішла його чудова.

Нова легенда галицького краю

Ішла вперед по стрімколетнім плаю.

Ішли до сонця, в голубі вершини
Дзвінкі літа Західної України!
І я не знаю — може, так здалося,
Що у віночку золотім волосся
Струнка і рвійна донечка Павлова
Дола верхів'я над ярами Львова,
Ровесниця нового щастя-долі,
Народжена на волі і для волі!

1959

МАНГИШЛАК

Для нього всі люди — це люди: казахи, росіяни —
всі для нього рівні. А звати його Тарази-акін, тому
що він справедливий, як вага (терези).

З казахського переказу
про Т. Г. Шевченка

I

Дикий півострів. Каспійське море.
Розбите серце. Солдатське горе.
Розбите серце — та не убите...
О Україно, мій ясний світе,
Твій син ховає таємно мрії,
Щоб не зачахли у безнадії,
Щоб зріли гнівом. Стали грозою.
Щоб не душили душі сльозою.
Ви мрії-думи. Ви сни гарячі,
Такі болючі, як в дні юначі...
Не хвиля моря в берег вдаряє —
То сад весняний шумить, співає,
Сміється, вабить він солов'ями...
Хочеться щастя так до безтями.
Хочеться волі. Нехай хвилину.
Хоч би у мареві стріти Вкраїну,
І це миліше в сто сот від раю.
...Караюсь, мучусь,
але не каюсь...

II

Мангишлак — по-казахськи —
тисяча землянок.

Не родить мука пісню,
А лише розпачі шлак.
Сім років хмара висне —
Ім'я твоє — Мангишлак.

Де рідний край — неволя,
Крізь море і гори шлях;
І зветься люта доля
Словом чужим — Мангишлак.

Наче у сні важкому
За роки безплідні ляк,
Нема доріг додому.
Є лиш тюрма — Мангишлак.

Але в печалі-тузі
Кобзар тут не одинак.
Поруч незрадні друзі,
Діти твої, Мангишлак.

Тисяча тут землянок,
У кожній — біди земляк.
Довго бариться ранок —
Воля твоя, Мангишлак.

III

В бідній казахській юрті
Він братом і другом був.
Сам у неволі-нурті
Болі бездольних чув.

В душі не замовкали
Звуки українських бандур,
Коли на конях мчали
Вершники, дужчі від бур.

Він знав: пустеля дика
Всміхнеться ще, оживе...
Бо міць-снага велика
В жилах їздців пливе.

Як вітер у погоні,
Як волі одвічний клич,
Мчали казахські коні
Снилась козацька Січ.

IV

На Україні — Катерина.
Тут Катіра-Катя.
Як надломлена калина,
Згашене багаття,—
Так його любов-кохання,
Загублені роки.
По сім'ї глухе зітхання,
Утрачений спокій...

А вона на домі грає —
Серце вириває.
А вона на домі грає —
Щастя викликає...

Чим сподобався Катірі
Той солдат суворий?
Він чужої мови й віри,
Родом із-за моря.

Знає він пісень багато,
А ще більше горя.
А для неї він — як свято,
Той солдат з-за моря...

А вона на домі грає,
Серце мучить, серце крає
Про дружину, про хатину
На дніпровій кручі.

Полюбив він ту дівчину,
Що домрою мучить...

І немає ні дружини,
Немає хатини.

І роками йдуть години,
Життя з ними лине.
З ними лине. Пролетіло,
Сивий ти, юначе,
І на скронях уже біло,
Муштра ломить, крає тіло...

А вона на допрі грає,
За коханням плаче...

V

Копав, копав криниченьку...
А садка-то і нема.
Лиш вербичка —
Як сестричка,
Як порадиця німа.
Хоч і слова не промовить,
Не шелесне в тиші тій,
Бо спалив їй листя дрібне
Вітер лютий — суховій.
І ніхто не йде по воду,
І чигир не заскрипить...
Кожна грудка мов благає,
Просить: пити, пити, пить...

VI

Немає пошти з України.
Нема ні звістки, ні привіту...
Сльозою акварель розмита
На недокінченій картині.

Скупі гарячі ції сльози,
Немовби туга по краплині

Із серця разом з кров'ю плине,
Віщуючи далекі грози...

Поет вдивляється у далеч...
Чи не пливе баркас, можливо...
Думки — як неспокійна галич:
А може, стане чудо-диво,
А може, вістка з України
Хоч слово, хоч одне-єдине...

VII

Він слухав степові кюї¹ —
А чув мелодії твої,
Далекий, незабутній краю,
Чув шемріт річки, згуки гаю,
І волі неспокійний клич,
І подих звихрених сторіч,
І шепіт зоряний кохання,
Любове перша і остання,
Україно, змучена, скатована,
В кайдани ворогом закована!
Братів душа, братів кюї...
Вчувались будучі бої,
Вчувався грізний гомін волі.
Він слухав домру —
Голос долі.

VIII

Проклясти землю може лиш байстрюк,
Хоч та земля — мов мертвого зітхання.
Її сили треба роботящих рук,
Могутнього хотіння і бажання.
Ума їй треба. Волі треба їй,
Щоб зашумів травневий буревій.

¹ Кюї — пісні (з казахськ.).

На камені зійде і вродить жито,
Як кров'ю вражою каміння це полито!

ІХ

З добрим ранком я тебе вітаю,
Форт Шевченка — місто Кобзареве!
Жовту землю, небо березневе,
Обрій моря, далину безкраю.
Тут був дім поета у вигнанні,
Якби можна так тюрму назвати.
Вітер в пил розносить каземати,
Де сім літ минуло у стражданні.
Ти — весела чайка узбережжя,
Що до льоту завжди наготові.
На своїй співучо-пінній мові
Ти — поема про труда безмежжя.
Форт Шевченка — чайко білокрила,—
В тебе дружба і братерство — крила!

Х

Над Каспієм зірка ранкова.
Примхлива, далека зоря
Зійшла, мов із вічного слова,
Із думки-душі Кобзаря!

Ой зоре-зірниче ранкова,
З іменем ніжним Чолпан¹,
Зійшла ти із віщого слова,
З поета незгоєних ран.

Проміння твої негасимі,
Як струни бандури, дзвенять
Піснями ранково-ясними,
Що він не устиг доспівать.

¹ Ч о л п а н — ранкова зоря — Венера (з казахськ.).

XI

Звати його Тарази-акин.
Він сам батир і батирів син.
Тут його вкарбовані сліди
Гіркотою болю і біди.
Але він не здався, не пропав,
Бо себе він людям віддавав,
І залишив пісню по собі,
І криницю з чистою водою,
І садок з крислатою вербою...
Він любов залишив по собі.

НІАГАРА

I

Це так прекрасно, що страшно.

Це страшно так, як у сні.

Вода тебе зачлюпує.

Вода несе тебе.

Вода нестримна.

Люта. Холодна.

Вода.

Н і а г а р а.

Сон чи ні?

Її не заялозити мільйонами очей туристів,

Жадібними поглядами цікавих

I скляним зором снобів.

Її не доведеш до істерики клацанням

фотоапаратів.

Вона — не музейний експонат,

Який не чіпати руками.

Вона — диво.

Кажуть:

Восьме чудо світу

(Сім попередніх шукайте в енциклопедії).

Може, я поставив би її на перше місце,

Якби вона була в краю моєму.

Але...

Варто подумати про порядок нумерації чудес.

Н і а г а р а.

Здається, в серці,

В аортах кров так гуде, переливається

В найвищі життєві точки зриву емоцій:

У час любові,

У час ненависті,—

Ніагара.

Здається, так гнівається народ.
Так він лавиною паде, коли карає,
Бережіться його гніву!

Ніагара.

Слова недомовлені.
Пісні недоспівані.
Погляди, що спалахнули і згасли.
Мрії нездійснені.
Сни невиснені.
Спомини забуті.
Згадки непригадані.
Сміх невисміяний.
Сльози не виплакані.
Вічна причина
І наслідок вічний.

Ніагара.

Так думав я, коли дививсь
На малий гук у Карпатах,
На мікро-Ніагару,
На водограй лісових мавок,
І спалахом вставало дитинство,
І водопадики, зроблені моїми руками
На першому весняному струмочку,
Як тільки забриніли води,—
І другий спалах —
Маленький кораблик, зроблений моїми руками,
Долає поріг-водопад,
Також зроблений моїми руками.
Так і в серці в мене Ніагара, створена мною
самим,
По якій пускаю кораблик моїх думок.
Правда, я ще можу свою Ніагару — серце
поета —
Послати в розбурханість вод.

Мені, незважаючи на ліричне звання,
Несерйозно доводити коханій почуття,
Кидаючись з кам'яного порога
В бочці з-під бензину...

Ніагара.

Ми творимо сотні таких, як ти,
Сідлаючи ріки в стремена гребель.
Але ти — чудо природи.
І нас, дітей двадцятого віку,
Завжди чаруватиме
Невимушеність першотворіння.
Ми дуже скромні —
Мрійники великих буднів,
Будівничі великих будов.

II

Ніагара.

Тисячоліття стоять поруч
І насміхаються з бутафорських кебів
І настирливого дзижчання вертольотів.
Тисячоліття мудрі.
Хитрі. Мовчазні.
Тисячоліття не люблять базікати.
Вони підводять до мене старого Індіанина,
І він шепоче мені,
Показуючи на Веселку,
Що повисла семибарвним усміхом
Над сірим сріблом ревучих вод.
— Слухай, блідолиций брате!
В твоїх очах є щось таке,
Як у тих,
Кого ми щадили у нашій пущі,—
Людей з піснями,
Людей в баранячих кожухах...
— Це були мої предки,—
Перериваю я його.

— Не знаю,— продовжує він,—
Але очі твої кажуть, що ти з їхньої землі.
Слухай мене!
Слухай... Веселку бачиш?..
— Бачу...
— Врятуй її!..—
Я дивлюсь на старого Індіанина очима

божевільного:

— Врятувати Веселку?..
Що ти, старий... Вона безсмертна,
як Всесвіт,
як усміх дитини,
як біль у м'язах після праці,
як солоний смак поту,
як мрія,
як праця,
як радість,
як молодість,
як щастя і горе,
Вона — семибарвність життя.
Семиосяйний лук,
Тяговою якого Земля,
А стрілою — Краса!
— Замовкни! — сказав старий Індіанин.—
Сьогодні мої відважні скаути-розвідники дізнались
(Він перейшов на шепіт,
Що злився з шумом водопаду),—
Сьогодні Темрявоносець
Хоче вкрасти Веселку
І переплавити її семицвіття на чорне,
Випрямити її лук,
І чорну, як душа Темрявоносця,
Веселку
Поставити обеліском свого честолюбства,
А ти знай,
Що Веселка Великого Гуку — Ніагари —
Це Веселка Вічності.

Стане вона прямим чорним стовпом —
І обвугляться всі її посестри-райдуги
На всіх озерах,
На всіх ріках,
На всіх морях...
Чуєш?
Не дай переплавити семибарвність Райдуги райдуг,
Не дай випрямити лук,
Тятивою якого Земля,
А стрілою — Краса!

Все.
Більш нічого.
Старий Індіанин зник.

Н і а г а р а.

Веселка — Лук.
Тятива — Земля.
Стріла — Краса.
І пливе кораблик моїх сумнівів
По моїй власній Ніагарі,
Створеній в глибині серця...
Індіанина нема.
Реве і шумить Ніагара.
Видно, так давно колись
На порогах
Ревів і стогнав Дніпро.
Але що це?
Завирувало небо —
І пливуть мільйони веселок з моєї України:
Летять, як журавлі-веселики
З поліських озер,
З Каховського моря,
З дніпровських лиманів,
З Чорномор'я,
З карпатських гуків-водопадів,
З невеличкої річки мого дитинства
З незрозумілою назвою Стриб.

Летять журавлі-веселики
Сюди, до Веселки Вічності,
Врятувати безмежну вірність
Непокірності.
Летять веселки з України.
Кожна — Лук.
Тятива — Земля.
А стрілою — Краса правічна.

III

Н і а г а р а.

Індіанин давно зник.
Небо сяє мільйонами українських веселок.
Поруч зі мною Запорожець-характерник:
Здається, не він говорить,
А бандури переливаються
Гомоном бурхливої історії мого народу.
А де звук бандур
І де шум Ніагари —
Не розібрати.
А Запорожець-характерник говорить:
— Десь за каравелами Колумба
Чайки легкокрилі,
Чайки козацькі,
Що у вічному блуканні,
У вічних мандрах
В далекі краї занесло...
Кажеш,
Це не записане в історії книгах.
Можливо...
Зникли чайки козацькі,
Чайки легкокрилі
В тумані забуття,
І нема могил-курганів
Над білим тілом козацьким
Друзів-побратимів моїх,
Що море-океан здолали,

Лише я іду сторіччями,
Як дорогами велелюдними,—
Так мовив Запорожець-характерник,
Стоячи поруч зі мною.
А над нами було чуже небо
З мільйонами українських веселок.
І ще мовив Запорожець-характерник:
— Я вічний, як друзі мої:
Як Одіссею отой грецький,
Як «Летючий голландець»,
Як Агасфер-блукач.
Я в мандрівках живу.
Я скрізь і ніде
Сновидим Привидом.
Я — дума.
Я — казка.
Я — дорога без початку і кінця,—
Так мовив Запорожець-характерник.
І, наче крила, розвіявши кирею, зник.
Захвилювались тумани.
Забриніли бандури,
А може, Ніагара шуміла.
І веселки, українські веселки
Кружляли в чужому небі.

IV

Ніагара.

Обірвались всі звуки.

Тихо.

Біля мене Темрявоносець з чорною

душею.

Темрявоносець — ультиматум.

Темрявоносець — заперечення.

Його душа безлика, як зло.

Може, вона й не чорна.

Але у семицвітті звичайним зором

Не побачиш чорного кольору...

І тому, видно, нарекли ми те
Чорним,
Що не радість,
 не мрія,
 не труд,
 не молодість,
 не пісня,
 не щастя!

Одне горе буває чорним, і то не завжди,
А лише тоді,
Коли воно породжене злом.
Буває горе, породжене Веселкою.
Це — закон.
Це — буття.
Так було.
Так є.
Так буде.
Навіть тоді, коли зло вмере на Землі.

V

Говорить Темрявоносець:
— Я — вічний!
Я — правічний!
Я — в кожнім атомі,
Якого торкнусь.
Я — первородний.
Я — зло,
Але не пізнання.
Я те, що смерть.
Я те, що жорстокість.
Насилля, гниття, тьма.
Пекельне дно.
Атомний гриб.
Піч Освенціму і хрест ку-клукс-клану.
Я — Темрявоносець.
Я — жадоба влади.
Я — божество.

Моя чорна душа дзвонить золотом,
Як гаманець лихваря.
Я заберу Веселку з Ніагари.
Я всі веселки з неба здеру,
Випрямлю їх.
Переплавлю їх.
Поставлю обеліском чорним свого
торжества.

Ха-ха!

Обеліском чорним
веселки...
райдуги...
лісом димарів
безруких,
безоких,—
жахних монументів
апокаліпсиса.

Ха-ха!

Кожен димар без вогнища —
Чорний усміх моєї чорної душі.
Веселкам
Не бути луками семисяйними,
В яких тятива — Земля,
А стріла — Краса!
Не бути! —
Так мовлю я,
Темрявоносець.—
Мені ж чувся скрегіт пекельний.
А може, це Ніагара об каміння скреготала.
В цей час все нові та нові
Ключі журавлів-веселиків,
Веселок всього світу
Пливли з-за обріїв
І кружляли в небі,
Як камінці різнобарвні
В дитячій забавці — калейдоскопі,
Яку потрясала рука Долі!

VI

Ніагара.

Рука Правди натягує тятиву — Землю.

У її руках — лук семибарвний,

Стріла — Краса,

Націлена в кожне серце.

Не прикривайте його панциром глупоти!

Відкрийте свої серця стрілам веселок!

Темрявоносцю,

Тебе вб'ють ті стріли!

До мене підходить Запорожець-

характерник.

До мене підходить старий Індіанин.

— Дивись на небо! — кажуть.

— Дивись на небо! — кажуть.

І я німію.

Я свідок таїнства таїнств.

Веселки всього світу,

Веселки моєї країни

Здіймають з-над Ніагари

Веселку Вічності.

І несуть її на своїх крилах.

Кудись...

кудись...

кудись...

VII

Ніагара без веселки!

Тільки Темрявоносець

Розп'явся на кам'яному порозі підкови водоспаду.

— Не дам! — кричить.— Не дам!

Але регоче Ніагара.

Регоче...

Божевільна від розлуки з Веселкою.

Телетайпи всього світу передають:
«Оголошується розшук Веселки
з Ніагарського водоспаду».
— Хай шукають! — шепоче мені
Запорожець-характерник.— Її один
кінець на маленькому гуці в Карпатах,
А другий — в серці твоєму.— Хай шукають...—
Індіанин додає:
— Бережи її, блідолиций брате!
Бережи...—
Я іду по Ніагара-Фолс
Біля мосту з написом:
«Пішки до Америки».
Іду —
І ніхто не знає,
Що один кінець Веселки Вічності
В маленькій Ніагарі мого серця,
А другий —
Там, в Карпатах,
У маленькому гуку,
Водограї лісових мавок...
Мені пропонує японський сувенір
Бутафорський Індіанин в шоломі з індичих пер,—
А нащадок людей в кожухах
Хоче за півдолара
Вирізати з картону мій вечірній профіль...
Тільки Темрявоносець
Розп'явся на підкові Ніагари
І хоче стукнути лобами
Два береги.
І регоче божевільна від розлуки з Веселкою
Ніагара.
А на березі засвічують пародію на неї.

А десь летять міриади стріл,
Пущених з лука семисяйного,
Тятива якого — Земля,
А стріла — Краса.
Відслоніть серця!
Хай влучають в них стріли
Веселок!

Ніагара-Фолс—Львів. 1961—1962

ПОЕМА ПРО ВІЧНУ НАДІЮ

Хай у світ полине пісня,
Пісня-дума про Рієля,
Про Луї-Давіда того,
Що підвівся богом битви,
Богом правди і надії,
Хоч, здавалося б, чужинець,
Рідним став для прерій вільних,
Рідним став для люду всього
Індіанів та метисів!
Хай в озерні тихі ночі
Йде по місячних доріжках
Пісня-дума про Рієля,
Що під знаком Гайявати
Став на битву на нерівну,
Лави друзів об'єднавши,
Що в похід йшов з Імазісом,
Із нащадком Понтіака!
І про люльку-калумета,
Що по колу йшла в вігвамі,
Коли никли люті чвари
Між племенами індіців,
Ту, що всі на мир курили,
Помсту кровну позабувши,
Лише зайдам загребущим,
Псам зрадливим не давали.
Бо не може бути миру
Між вогнем і між водою;
Бо не може бути згоди
Між орлами і вужами;
Бо не може бути щастя,
Коли підступ скрізь і зрада,
Коли все несуть в офіру
Богу-долару брудному!

Можна втратити здоров'я,
Можна втратити достаток,
Можна друзів розгубити
І родину поховати,—
Стати круглим сиротою,
Стати бідним сиротою,—
Але можна тоді жити,
Зір додолу не спускати!
Коли ж честь свою загубиш,
Коли гордість поховаєш
І дасися полонити,
Свою гідність розтоптати,—
Так тоді навіщо жити,
Щоб, як скунс, душа нікчемна
В інші душі проникала
Запахом своїм смердючим!
— Так тоді навіщо жити? —
Запитав Ріель одважний
Непокірних побратимів
Перед битвою важкою,
Перед лютою війною,
Що останнім змагом стала
Для людей з орлиним зором,
Для людей з орлиним серцем.
Хай полине пісня слави
І розкаже всьому світу,
Як вмирав Ріель хоробрий,
Коли зрада подолала
Бунт червоний, бунт індіців
І братів — стрімких метисів,
Хай розкаже про надію,
Що ніколи не осліпне!

II

Бубни б'ють, волають бубни,
Оповісники пузаті,
Кличуть, щоб ішли на площу
Всі, хто тут живе в Ріджайні:

— Будуть вішати Рієля,
Вчителя, що зрадив білих,
З індіанами збратавшись
І на бунт їх підійнявши.—
На помості дерев'янім
Шибениць схилились шиї,
А на них висять петлею
Смерті чорні аксельбанти.
Це фельдмаршалу Рієлю
Королева надіслала
Вияв милості найвищий
Від британської корони.
Бубни б'ють, волають бубни,
Оповісники пузаті,
Всю Ріджайну підіймають
І скликають всіх на площу:
— Хай не стане нині сліду
Того клятого француза,
Що від бога відцурався,
Свого племені відрікся.
А по тім рядком повісим
Всіх вождів червоношкірих,
Всіх поплічників Рієля!
Та раніш нехай побачать,
Як їх вчений брат одягне
Королівські аксельбанти;
Як в повітрі затанцює
Танець бойовий останній.
То не буде помсти зовсім,
Як на глум не можна взяти
Свого ворога, що гордий,
Хоч і скручений мотуззям.
Хай вдивляються, хай бачать,
Як Рієль скона ганебно,
А із ним — уся надія
На пробудження повстання.
Смерть Рієля — смерть надії,
Сутінь вічна для вояки.

На неволю це завдаток
Безпросвітну, безконечну,
Так дивіться ж ви, червоні,
Як ваш білий вождь вмирає!..
Так дивись ти, Імазісе,
Ти — нащадку Понтіака! —
Бубни стихли, занімили,
Тільки вогнища палають
Та криваво на багнетях
Умирають ранні зорі.
І мовчазні полонені
Наче небо в передбур'ї.
Тільки громом вже ніколи
Не розірветься шалено...

III

— Дайте люльку закурити,
Дайте мого калумета! —
Імазіс отак промовив,
Вождь вродливий і сміливий.
Засміялись офіцери:
— Що ж, кури останню люльку,
Бо в останньому бажанні
Не годиться відмовляти.
Імазісе, що ти робиш?..
Чом всадив ти калумета
В жар вогненний, в жар пекельний,
Нащо люльку розпікаєш?..
Імазісе, що ти робиш?..
Чом горять твої так очі,—
Ти ж уже стоїш на стежці
У Країну Вічних Ловів?!
— Можна випалити очі,
Можна зір свій погубити,
Але бачити я буду
Мрії оком, зором думки.
Буду бачити усе я,

Що люблю, за що борюся,—
Те, що казкою дитинства
Колихає сни вояцькі.
Буду бачити озера
У досвітньому тумані,
Що пливуть серпанком в далеч
По лугах і по долинах.
Буду бачити я зрі,
Що у пралісі правічнім
Не дадуть зблудити з шляху,
Коли йдеш на лови звіра.
Свій вігвам — гніздо орлине,
Де ростуть сини-орлята.
Всіх побачу, розпізнаю
По ході, по сміху їхнім.
Скво свою — таку прекрасну,
Як тоді, коли уперше
Я зустрів її на стежці,
Наче сарну полохливу.
І вона була прекрасна,
Як ім'я її чарівне —
Жінка Ранку Весняного,
Скво, любов моя єдина!
Ти мої кохала очі —
Їх уже не буде в мене...
Полюби ж тепер ти спогад,
Що сльозу твою осушить.
Буду бачити усе я
Аж до смертної хвилини,—
Трупи хижої навали,
Скальпи зайд рудих заморських.
Буду бачити всі битви,
Поєдинок наш смертельний,
Спалах вогнища ясного —
І вождів на раді дружній.
Як єднались ми й метиси,
Всі з-під знаку Гайявати,
Як ішли, щоб рідну землю,

Прерій простір, пуц привілля
Назавжди своїм назвати.
Буду бачити могавк мій,
Що ворожу дробить шию,
Непощадний і жорстокий!
І завжди, до смерті часу,
Буде, мов ясне видіння,
Вчитель з духом Гайявати,
Наш Ріель, наш вождь відважний.
Буде він живим стояти
Перед оком думки й мрії,
Він — надія непогасна,
Вічне вогнище повстання!

IV

Імазісе, що ти робиш?..
Нащо взяв ти калумета
І розпik немов жарину?
Ні, не будеш ти курити...
Що ти робиш!.. Що ти робиш?!
Сонце гасиш... Сонце гасиш...
Свої очі випікаєш,
Сам собі ти сонце гасиш...
Біль червоний. Біль вирує,
Імазіса розриває.
І безокий він гукає,
Танець радості танцює:
— Ні, Ріель живий, не вмере він,
І надія буде жити
Образом його яскравим,
Вічносяйно-непогасним!
Не радійте, пси зрадливі,
Що на глум взяли нас нині,—
Можете усіх заставить
Танець ваш затанцювати
На мотузці, що за шию
Обійме, як вас багатство,—

Але вмерти без надії
Ви заставить нас безсилі!
Хай підемо всі ми разом
У Країну Вічних Ловів,
В рідних преріях і пущах
Вільний дух не вмере ніколи,
Буде вічною надія
Йти озерними стежками,
І ніколи пісня-дума
Не замовкне непокірна.
— Чуєш, брате мій Рієлю,
Смерть надією зборов ти.
Бачу: в сяйві Гайявати
Ти ідеш живим по світі.
— Чую, брате Імазісе! —
Залунало по Ріджайні,
Залунало по Канаді.

...Хоч давно Ріель гойдався
В зашморгу чужинця-ката!

ЗАЧАРОВАНИЙ ТРАМВАЙ

(Львівська химерія)

Кожне місто — це спогад.
Рідне місто — це мрія...

По вулицях дзвенять музейні експонати —
Трамвайчики часів царя Гороха.
Не бійтеся у них сідати:
Трамвай — це не епоха...
Нехай він архаїчний до смішного,
Зате плакати «Бийте мух!» сучасні,
Хоч колія, як вічності дорога,
У блискавках коротких замикань не гасне...
Заходьте в нього, як заходять в казку,
За три копійки сядете на лаві,
А казка тут — і коли ласка —
Втолить готова будь-яку цікавість.
Ось гляньте: дівчина-кондуктор кароока,
Красуня модна, стрижена зухвало,
Вона не знає, що трамвай крізь роки
Проходить, мов ракети жало.
Вона не знає, що на Ринку
Диспетчером стоїть легенда

ПРО ЛЮБОВ І СМЕРТЬ

Дзвони дзвонять на світанок,
На світанок у крові.
Біля ратуші на площі
Скільки стято вже голів!
Біля ратуші на площі
Посполитий люд гуде:
Тут залишити опришку
Непокірство молоде!
З алебардами йде варта,
Панотець і пан суддя,
Що життя юнацьке варте,
Як впаде між те гаддя...

Він посічений, побитий,
Йде у рванім кунтуші,
Груди ланцюгом обвиті,
Щоб не вискочить душі,
Щоб її так, як належить,
Кат на площі тут забрав.
Тихо. Площа скуто стежить.
Жде забави із забав!
Це ж таке чудове зрище,
Як топір катівський свище!
У Феміди на обличчі
Очі сховані, сліпі.
Так хтось видовбав божище
На камінному стовпі.
А юрба стоїть сторука
Серце стука, стука, стука.
Йде юнак на страту,
Наче у палату.
Усміхається гунцвот
До міщанських ладних цнот.
«Ех, таку б на сині
Покохати нині...»
А юнак — от гайдамака! —
Усміхаєсь, щоб не плакати,
Щоби сліз не лити,
Ласки не просити.
Дзвони дзвонять на світанок,
Дзвони дзвонять на розстанок.
З алебардами йде варта,
Панотець і пан суддя.
Бита вже козацька карта,
Панахиду хай кадять!
«Якби мені топір, топір,
Та й кована бляшка...»
...Не молилась, а вмлївала б
Панночка-монашка.
Позабула б і про бога
Нецілована небога.

Ось Феміда, ось риншток.
Твій останній, хлопче, крок.
Далі — смерть, не в рай — чортам
Попадеш на вила там!
Вирок бубонить суддя.
Піп канючить каяття.
Кат сокиру протирає.
Люд мовчазно співчуває.
А йому у голові,
Що покотиться за мить,
Наче джміль у траві,
Лиш одне, одне бринить:
«Якби мені топір-топір,
Та й кована бляшка...»
Закричала-затужила
Панночка-монашка:
— Пане кате, ти опришка
Торкати не смій! —
І йому аркан на шию —
Корнет * білий свій!
— Він суджений мій!
Юрба загула,
Затихли дзвони.
Говорять любові закони!
Кодекс — геть. Вирок — геть.
Відступає хижа смерть.
Чи надовго, чи на мить,—
Все одно — коханню жить!
Юрба алебарди лама каблуками,
Юрба розриває кайдани руками.
Панотець ружанець рве.
Пан суддя вже ледь живе.
А Черничку і юнака —
на руках —
Юрба несе, немов ріка,

* Намітка в монашок.

Несе в завулки,
Несе в підвали.
Аби вижили!
Аби кохали!
На щастя-здоров'я,
На довгий вік...
Любов — це сила.

...Двадцятий вік. Трамвай трясє.
Трамвай, мов наврочений,
В казку несе.
Де той опришок?..
Черничка та?..
— Кондукторе, це ви? —
Сміється.— Опришок — водій трамвая?!
Таке буває?
Буває!

СЕНТИМЕНТАЛЬНИЙ ВІДСТУП

Газові ліхтарні, чом вас не погасили?
Газові ліхтарні, чом вас не лишили?
Ви озерним сяйвом перезали місто,
І лягали тіні, наче срібне листя...
Ви ж не конкуренти електричній силі,
У далеку молодість ви мені світили!
Щоб було музейне, щось передвоєнне,
Львівське неповторне, давнім стінам
крєвне.

Для нових проспектів — злива електрична,
Ніби для оркестру пристрасть симфонічна.
Ну, а ви, ліхтарні — голубі прелюди,—
Сльози, що лилися вулицям на груди.
Ваша вогник-пісня тихо задихнулась,
А в ліхтарні лампочка, наче та зозуля
У гнізді чужому, вечори і ночі
Лупить на історію сьоговічні очі...

Надіти окуляри — ні!
Сліпцем скарлюченим відходжу,
Лишивши очі у вогні.
Втопивши очі в круговерті,
У метушінні без мети,
У суперечностях розпертий
Вулкан людської суєти!

Д р у г и й п а с а ж и р

Невже так можна говорити?
Невже душа — це тільки біль,
Невже нам тільки в муках жити,
Безплідних слів збирає кукіль?
Шукання, сумніви і втрати —
Лише пуста безличність фраз!
Ні, друже мій, покинь ридати.
Є вихід в світі і для нас!

П е р ш и й п а с а ж и р

Так, це самотності Парнас!
Так, це дзвіниця безнадії!

Д р у г и й п а с а ж и р

Ні! Молодий бунтарний клас!
Ні! Це Високий Замок мрії!
Це доктора Франка завзятість.
То хлопський розум і порив...
Паризької комуни святість
І «Маніфесту» щедрий сів.

П е р ш и й п а с а ж и р

Яка велика велич слів!

Д р у г и й п а с а ж и р

Слова — це іскра Прометея,—
Франко, здається, так сказав,
Незгасний смолоскип — ідея —
Віщун боїв, віщун заграв.

Віщун небаченого зриву.
Коня історії — за гриву
Узяти треба нам.

Перший пасажир
Залишмо це юнацьким снам...

Другий пасажир
Нам треба бурі. Треба чину.
Борня народжує Людину...

Сперечаються поети початку двадцятого
сторіччя.

Сперечаються.
А трамвай дзвенить,
А трамвай летить
Телеграмою без адресата
В глибину років.
Хтось встав.
Хтось сів.
Хтось без квитка розвалився на лаві,
А поважний пенсіонер тупцює, бідолаха.
Болять ревматичні ноги.
Входить каліка в рванім мундирі,
Що колись драгунським був.
На грудях —
Братська могила:
Один хрест і медалі чотири.
Виймає скрипочку із кишені,
Лле свої сльози людям у жмені
Взамін за мідяки.
Як він грає на скрипці,—
Він же без руки?..
А він грає...

ПІСНЯ ІНВАЛІДА

Не калічити міст!
Не кривдити міст!
 Вони, мов діти, ридають,
Коли плачуть міста —
У водогоні солоня вода.
 Сльози капають з крана,
 Солоні сльози велета.
А ви п'єте чай,
А ви чистите зуби,
А ви миєте шию,—
 А душу?
 Душу чим відмити,
 Коли вона винна в тому,
Що ридають міста...

ЛІТОПИСНИЙ ВІДСТУП

О мисле мудрого Данила,
До нас ти линеш крізь віки
Не гаптом вицвілим чорнила
В пері монаршої руки,
Ні храмом і не bastіоном,
Закутим в кам'яний кулак.
Ні Геростратом, ні Нероном,
Ні ясирем, ані полоном,
Ні навіть спалахом атак.
О думко мудрого Данила —
Стріло у ворога єство.
Ти щит могутній сотворила,
Що ліг до нас дзвінким мостом!
Високий Замок — клич орлиний,
Міст, що сторіччя поєднав.
Поріг зелений Верховини,
Застигла лава вогняна
Пісень і дум, звияг, поразок,
Печалі, сміху, крові, сліз,—

Такий він є — Високий Замок,
Сідло, з якого вершник зліз,
Щоб голову на нім покласти
В задумі. Очі в небеса,—
Щоб за хвилину знов у наступ
Вели легенда і краса!

СУЧАСНИЙ ВІДСТУП

Навік вчарований тобою...
Олександр Гаврилюк

Нема трамвая, нема зупинки.
Є ніч безсонна і папір.
Є сніг,
Є вітер,
Усміх жінки.
І є маршрут до дальніх зір.
Є хліб і чарка.
Є оселя.
Є добрі люди на землі.
Є простір.
І відсутня стеля.
Морозні фрески є на склі.
Життя —
Сьогодні.
Завтра —
Буде.
А вчора —
Бій, і біль, і зло.
І Правда, що боролася Кривду.
Усе було.
І ти є,
Мій натхненник,
Львовел
Тобі в любові признаюсь,
Навік вчарований тобою.
У тебе
Молодості вчусь!

ПРЕЛЮД

Є різні леви — як різні люди.
Левів однакових ніколи не буде!
Ну і суспільство також левине,
Як і людське,— у думках не єдине.
Тож і на гербах леви усякі,
Ніби і родичі, але не однакі.
Навіть львівських левів похмурих
Ми зустрічали у різних шкурах.
Хай же видзвонює міддю балада.
У тій баладі — левина влада!

БАЛАДА ЛЕВІВ — КУПЕЦЬКА

Вмирають символи, щоб воскресати
На сторінках майбутніх книг.
Венеціанський лев крилатий
Один із них,
Купецький,
Хитрий,
Всюдисущий,
Забрів на Ринок аж у Львів,
З каналів італійських гущі
Ярмаркувати прилетів.
Учений він.
У лапах книжка
(Бухгалтерська. Щоб облік був).
Не лев — а вже летюча мишка.
 Чи з вас хто
 Про такого
 Чув?
 Купецький лев.
 Лев — чорнокнижник.
 Лев — лилик *.
 Лев — космополіт.

* Л и л и к — кажан.

Для нього гроші —
Все найвище.
В грошах для нього
Білий світ!

*І відходять, відлунюють балади левів чужих,
Небуття кладе печатку права власності на них.*

Ніч вагітніє світанком.
Ніч бентежиться в думках.
Ніч розбила свій термометр —
Ртуть розбіглась по кутках.
Кожна кулька — сон,
Невловимий сон.
Срібний не срібний.
Живий не живий.

Котиться, котиться — і докотиться:
Кому — більший, кому — малий,
Кому — добрий, кому — злий,
Кому — пророчий, а кому — ні...
Це моя теорія снів.

...Убиті снуть вічністю.
Дівчата снуть коханими,
Юнаки снуть дорогами,
Діти снуть казками,
А старики — молодістю.

Дерева снуть майовим дощем.
Про чисті сходи — будинки.
Вулиці кошмарить сон
Про черговий ремонт каналізації.

Це сни навколо
Великих снів міста.
Йому під колискову Галактик
Сниться

СОН ПРО ВІТРИЛА

Я бригантина з обчухраними щоглами.
Я бригантина на міліні.
Дайте мені крила.
Вітрила дайте мені.
Я молю, я сню віками
Про морський прибій.
Хочу щогл своїх руками
Вп'ястись в хмари голубі.
Зачепитись,
Підтягнутись,
Вирватись з слизьких медуз,
В небо із багна пірнути,
Якоря порвать мотуз!
В небо!
Хмари — за вітрила,—
Геть навік із мілини!
В мене океанська сила,
В мене спрага далини.
Я бригантина з обчухраними щоглами.
Я бригантина на міліні.
Я сню найлютішими штормами.
О, дайте капітана мені!
Волає Реальна ніч,
Волає

ЛИСТІВКА НА СТІНІ:

Левине місто!
На барикади!
За Україну!
За волю!
За Ради!

Кличі-листівки рвуться зі стін,
Кожен будинок — тривоги дзвін!

Дерево сили,
Дерево мрії,
Кожен листок твій —
Життя згусток.
Кожна гілка —
Людське покоління.
Львово,
Якби під рентгеном
Просвітити твоє тіло,—
Була б історіограма
Мужності,
Непокірності,
Вірності.
Львово,
Вростаєш у Вічність,
Вкарбований
У серце України!

ПЕРЕХРЕСТЯ

1

У небі Парижа літаючими тарілками стояли очі
Джоконди.

Ні зір, ні хмар — тільки очі Джоконди. Вони зазирають
у кожне серце, шукаючи собі притулку.

Де вони його знайдуть, очі Джоконди,— літаючі тарілки
двадцятого сторіччя?

А світ відчужений,
А світ напружений,
А світ роз'юшений і злий.
Із прагнень до бажань завужений
І для великого — малий!

З літаючих тарілок — очей Джоконди — десант,
котяться нерозкритими парашутами великі сльози.
Куди падають сльози Джоконди? Куди?
Місто, підстав долоні. Збери ці сльози. Напій ними свою
хвору душу.

А світ заломлений,
А світ утомлений.
А світ такий неврастенічний.
Ніхто не знає, чим зумовлений
Інфарктний біль його правічний.

(...Він малював Галактики і вибухи протуберанців, а не
міг збагнути, чому у небі очі Джоконди.
...Він розкладав світ на сфери і куби, а не зміг збагнути,
чому повисли над Парижем нерозкритими парашутами
сльози химерної флорентійки.

...Він був митцем. А митцям ставало непідвладним небо,
а що вже говорити про землю...)

Вторгаються в атоми, летять у Космос, а старого Ейнштейна посилають до дитячого садка кібернетичні машини, а філософи хитромудро збивають коктейль з святого Франціска Ассізького і К'єркегора.

А світ незб'ягнений,
А світ роздягнений,
А світ пожмаканий заклад!
Що наші прагнення,
Ідей натягнення —
Коли це так!

Небо Парижа плакало слізьми Джоконди.

І напливають голоси
Молінь і твістів —
Заклинань.
Гудуть події і часи
У хаосі ридань.
Стрекоче сміх.
Регоче гріх.
І я почути тільки зміг:
 бий
 бий
 бий
в морду вік двадцятій
 вий
 вий
 вий
дурню пелехатий
 крик
 крик
 крик
лине безголовий
 зник
 зник
 зник

ідеал без крові
знак
знак
знак
тупість фанатична
так
так
так
ломиться дотична
сміх
сміх
сміх
атомна дитина
біг
біг
біг
від кафе до кіна
що
що
що
в нього за душею
ще
ще
ще
панувать пігмею
він
він
він
хунвейбін в Сорбонні
дзвін
дзвін
дзвін
в наркоманським гроні
й-є
й-є
й-є

гіппі та стилияги
п'є
п'є
п'є
як і все без спраги
він
він
він
буде завтра світу
дзвін
дзвін
дзвін
дайте світло світу!

Нема мети, немає цілі,
Немає душ, ані сердець,
Є тільки марення поцвілі,
І є кінець,
кінець,
кінець...

У мене на вершині серця
Танцюють твіста два чорти,
І серця верх уже протерся,—
Вертись, чортівне, верти...
Зроби у серці рівну дірку,
Надінь його на шпульку днів,
Здійми належно точну мірку,
Щоб модні натягнуть штани...
Серце у штанах —
Ах!
Все можливе.
Все можливе.
Серце в джинсах так щасливе!
Серце крутиться в штанах.
Ах!
А у шафі на полиці

Голови рядком стоять,
А полиця порошокитися,
Порох нікому стирать.
Хай стоять!
Хай стоять!
Треба дуством посипать,
Щоби міль не гризла їх —
Совість, може,
Як горіх,
Хай луза беззуба їх!
Сміх чи сльози?..

О мій боже, електронний боже,
Хто з нас може, а хто — не може?..
Я хотів би тебе пізнати,
Я хотів би тебе знайти,
Та закуте в тверді квадрати
Моє прагнення до мети.
Я хотів би тебе осмислить,
Я хотів би тебе збагнути,
Та у куби густі затисли
Моє прагнення в суть пірнути.
Я хотів би тебе убити,
Щоб створити тебе ізнов
Як подобу ясну прасвіту,
Світ створити, мою любов.
І тебе убиваю, світе,
Розсікаючи на шматки,—
Бо ми діти твої — не діти,
Бо ми навіть — не байстрюки.
Ми — твоя склеротична спайка,
Що засіла десь в голові,
Незагойна кривава крайка
На пошерхлій твоїй траві.
О мій світе, задумо люта!

О мій світе, гряди і згинь,
Бо не може тебе збагнути
Ні одне з твоїх поколінь!

Кусаю губи і шепчу:
— Втечу, сховаюся, втечу!..

Колихаються рожеві планети
На зелених траєкторіях.
Рожеві планети гудуть над головою.
Рожеві планети пахнуть весною.
Я хотів би тебе зустріти
На одній із рожевих планет
Яблунового квіту,
Там,
Посередині, де вибухає
Золотий вулкан зав'язі.
Ми в мікрокосмосі
З своєю космічною любов'ю.

II

Чорне заливає все.
Чорне все навколо горне...
Ніч іде.
А що вона несе?
Що несе
Сновійне, неповторне?
Зорі
Звуками
Самітньої валторни
Затиhaють,
Засинають,
Сплять...
Зорі більше не звучать.
Чорне.
Чорне
Все навколо горне.

А із чорних нетрів ночі
Визирають очі снів.
Непогасні очі
Всіх погаслих днів.
Дні померли.
Тільки очі,
Вічним скарані життям,
В потойбічному світі ночі
Стали вічним відкриттям.
Для тих, кого колишуть сни,
Стають екранами вони.
Очі погаслих днів,
Очі безсмертних снів.
Свої закони має біле,
Свої закони в чорноті.
Реальне тут стає безтілим,
Навіть коли тіла сплести...
Лише плисти...
Лише плисти.
Усі розведено мости
Усім часам,
Усім подіям,
Жаданням, маренням, надіям —
Тим зустрічам, що не було,
Тим радощам, що не було,
Тим звершенням, що не було...
Пасивний світ погаслих днів,
Пасивний світ екранів-снів...

Кусаю губи і шепчу:
— Втечу, сховаюся, втечу...

Синій дзвін
Плив у синьому небі.
Синій дзвін
Нуртував поміж хмар.
Не було в синього дзвону серця —
І я втік у його відкриті уста,

І я став серцем синього дзвону.
І ми попливли,
Ми — синій дзвін
У синьому небі.
Ми дзвонимо,
Скликаючи зірок
На опівнічну месу.

Дисонанси епохи.
Дисонанси тиші та грому.
Дисонанси у плині життя.
Ви вриваєтесь навіть у втому,
В якій хочеш знайти забуття.
Ви сідаєте людству на плечі,
Затискаєте думи його.
Мов гуртом поторочі-малечі,
Дисонансами все облягло.

Наперекір всім дисонансам,
Наперекір брехні та фальші
Вривається єдиний чистий звук
У закутки найглибші та найдальші,
Єдиний звук, настроєний на Правду,
Єдиний звук, що вносить лад і стрій: —
Це серця стук — людського серця стогін,
Що просить мислі,
Вимагає мрій!
І тоді дисонанси никнуть.
Тільки серце стукоче, гримить.
Тільки серце і Всесвіт в розмові:
Що робити? — скажіть! — Що робить?
Міріади книжок підіймають сторінки,
Наче учні, щоб відповідь дати,—
Хто з них правдою, хто з них олжею,
Хто півправди голоском кирпатим.

Сторінки частоколом заслонюють обрій,
Наче леза вриваються в мозку півкулі.

Хто з них тиче свій перст,
Ну, а хто звичайнісінькі дулі: —
Що робити? — скажіть! — Що робить?..

III

Забити світ в квадрати,
Загнати світ до куба,
Розкласти все на грати
І грубо розіграти
Тебе, плането-мати,
Між кубом і квадратом.

Хто стане світу татом,
Хто виграє із двох площин,
Із тих шановних величин —
Квадрат чи куб?
Квадрат чи куб?

...Немає вже жіночих губ.
А є в помаді жовтий куб.
...Немає тіла — є квадрат.
...Немає чоловіки — є кастрат...
Все закубовано,
Все заквадрачено,
Щось десь загублено,
Щось десь утрачено...
— А я овалу хочу, кулі —
У мозку
 впертістю зозулі.
Земле, ти ж без кутів...
Жіночі груди — дві півкулі...

Але повзе кубічний світ,
Немов гранітний моноліт,—
Втоптати,
 змити,
 розчавити,

Загнати все в прямі кути,
Щоби могли квадратно жити
В квадратах кубики-кроти!
Такі, як я, такі, як ти.
В квадратах кубики-кроти!

— А я овалу хочу, кулі!

Знов нетерпимо-лютий світ
Жбурляє в мене свій одвіт:
— Не хочеш ти прямих кутів,
Овалу, кулі захотів?!
Ти захотів, напевно, кола? —
Нехай живе овальна школа!
Кубізму — смерть! — є овалізм
У форму цілить формалізм!

О ні, не треба кулі, кола —
На мене суне банька гола,
Роздягнена із оболоні,
Овальні простяга долоні.

Загнати світ до кулі!
Блискучої красулі —
А куля мила — вона з мила,
А куля бульбашки пустила...

А ось людина — кубів група,
Ні голови, ні рук, ні пупа,
Мов канцелярських актів купа,—
Яка тут складність форм і ліній —
Все в квадратурнім формаліні,
Як дивогляд, чортячий плід...
Людини загубився слід!

— А я овалу хочу, кулі!

А от кохання у квадраті —
Любов піднесена до куба,—
Геометрично переспати,
А ти на те що скажеш, любя?
Любов, що зводиться до ліжка:
В прямих кутах пряме кохання...
Куди веде ота доріжка —
Магнітна стрічка без звучання?!

А як з трояндами — в квадраті?
А як же бути з солов'ями?
Куди світанки прив'язати,
Млость поцілунків до нестями?

У квадратуру колоратуру,
В ребра кубічні закадрувати,
Свою задуму, свою зажуру
На перфокарті закодувати!

— А я овалу хочу, кулі!

— Ой, яблучко, куди котишся?..
— Куди штовхнуть — туди лечу!

Нікому кулі більш не хочеться.
Хочу без форми! — я кричу.
Хочу без форми —

тільки змісту!

Не хочу форми — голий зміст.

Хай опадає падолистом

Зі змісту форма, наче лист.

З планет,

з людей,

із сіл і міст,

З дерев,

з собак,

з ворон,

Із фраз —
Спадає форма — р-раз!!
Із квітів,
 із гадюк,
 із хмар
Хай форми падає тягар!
Із слів злітає їх звучання —
Немає мови — є мовчання.
Із райдуги — всі фарби змито —
В помийне вилито корито!

Ох, взяти б зміст
Тепер за хвіст!
Нема хвоста.
Хвіст взяв і тріс.
Що робити нам без форми —
Нам нові давайте норми!
Були формалісти —
А тепер змістисти!
Як з усім тим справитись,
Як усе це з'їсти?
Без форми — зась.
Без форми — злазь!
Ану у форму, змісте, влазь!

Кусаю губи і шепчу:
— Втечу, сховаюся, втечу...

Безлюдних островів нема:
Час робінзонів проминув.
Хай подарує мені зима
Білий острів білого сну.
Як у дитинстві —
Той на шибі,
Той у суцвітті,
В мережках віт,
Де поруч птахи,

Звірі та риби,
Білого царства білий світ.
Як у дитинстві,
Як в колисковій,
Де все можливо,
Де все живе
В білому дереві,
В білому слові,
Де все від подиху десь пливе...
Безлюдних островів нема.
Єдиний острів — на вікні.
Хай зачарує мене зима
У білі мандри
В білому сні.

IV

Лягають роки дорогами,
Стежками в'ються дні...
І ходять суворі спогади
В сірім солдатським сукні...
Із вістря багнета зірка
Спливає, немов сльоза,—
Остання перевірка,
Бо завтра — бій-гроза...
Сурмлять сурмачі тривогу.
Кидають в віки луну.
— Гей, хто там з нами не в ногу,
Тягне міщанську ману!
— Хто там про спокій марить,
Хто вже про все забув,—
Що небо грізно хмарить,
Що грім ще не відгук,—
Що коней революції
Ніхто не розгнуздав —
Колона завжди в русі,
Сурми сурмач не сховав!

Північ б'ють куранти в пустому й глухому залі.
Палац тривожно блима більмами вікон-зіниць.
Дивляться сумно-глумливо з портретів
шляхтянки-кралі.
Танцює світло навшпиньки і пада в знеможі
ниць.

Вісім довгих
Темних зал.
У дев'ятій —
Трибунал.

Б'ють куранти в кільця диму,
У гірку махорки муть.
Крізь напруженість незриму
Вартові мене ведуть.

Канделябри
У безсиллі
Плавлять лють
Воскових жал.
Вісім довгих
Гордих зал.
У дев'ятій —
Трибунал.

Крізь час і простір,
Крізь долі,
Крізь життя і смертні болі —
Троєкрилим богом ночі
З-над стола,
Немов прожектор,
Очі,
Очі.
Пропікають мою совість.
Пропікають мою душу.
В чім зізнатись,
Що признати,
В чім скоритись мушу?!

(Б'ють куранти... Приймач затихає.
Тільки десь опівнічний ще твіст.)

Півсторіччя немає.
Трибунал.
Трибунал засідає.
— Вимкніть радіо!

Ви не можете без гамору навіть у священні
години ночі!

Обривається твіст.
Тільки ніч.
За вікном вітру свист.

— Сьогодні слухаємо справу про людину шістдесятих
років нашого століття!

Про совість.
Про сумніви і шукання.
Про її сутінь а чи світання!
— Хто може взяти її на поруки...
— Хто простягає їй руки...

— Ленін! — прошу я.
— Ленін! — кажу я.
— Ленін! — кричу я.

Входить Ленін в роки і долі,
Входить Ленін в думи й тривоги,
І яснішає на видноколі,
І зникає тягар знемоги,—
Входить Ленін — оборонцем і суддею.
Останнім вироком у битві за ідею.
Входить Ленін — коли клубляться сумніви.
Входить Ленін — коли від млявості мжичка.
(О, скільки кутків освітлено головами дурнів,
А мудрість, як придорожня обчухрана дичка).

Входить Ленін — коли тобі найважче.
Входить Ленін — коли правда плаче.
Входить Ленін — і крик розпуки
«Марсельезою» грає.

Входить Ленін —
Кому сонцем,
Кому вітром,
А кому — грозовою хмарою!

V

Втекти від себе — неможливо.
Я кличу бурю, кличу зливу!
Я кличу слів болючих рій.
Я сам — не сам. Я сам — не свій.
Я складність світу, біль і муки,
Кладу дитиною на руки —
Гойдаю, хай вона засне,
Не обезсонює мене.
Не тягне хай на манівці
Роздвоєнь слізьми на лиці,
Моїх вагань, моїх шукань,
Шалених буднів і повстань,
Бентежний дух, творіння шал,
Завал думок і мрій завал;
Немов лавина снігова —
Слова пусті й густі слова.
А може, слів отих нема,
Лиш безгоміння, лють німа!
Невже відкриті відкривати
І знову знайдене шукати?!
Ні! Повторяти раз у раз
Твердої логіки наказ:
Могутність ленінської мислі,
Її закони дужі й стислі,
Пізнати пізнане встократ,
Осмилить те, чим марить брат —
Людина в єдності своїй —

І дати брату гострий бій.
Бо брат — це я, це мій двійник
Явився, утвердився, зник.
Але живе, не хоче вмерти.
Його життя — це виклик смерті.
Його життя — бій за життя,
Падіння, темінь, каяття,
Злітання, дряпання наверх,
Де світло, сяйво, а не смерк,
Де з мук формується Людина.
В шуканнях-знахідках єдина,
Яка крізь безбережну путь
Свій берег хоче досягнути.

Є стик віків в одному перехресті,
Вони зливаються там ув одно —
В одному пункті, як сліди на стежці.
І пункт оцей — в історію вікно.
Знайди його у світу коловерті:
Збагнеш безсмертя, а не плин подій.
Збагнеш життя, а не без'ясність смерті,
Терпкий смак хотінь, бажань і мрій...
На перехресті всіх віків спинися,
Епохи, ери — все отут злилось.
Оглянься! Ні, тобі не сниться —
Щось кінчилось, щось почалося, щось...
Невже повторення, невже іде по колу:
Раз драма, потім фарсу сміх —
Дивися на бабусю голу,
Історію, що свій відкрила гріх...
Печерний вік, період людоїдства —
Як проектується гладенько на В'єтнам!
Середньовічне хитре казуїство —
Й воно злилося з чимсь знайомим нам.
А вічні почуття (так звані, всім відомі),
Чи що змінилось, додалося тут:
І мліють ночі у любовній втомі,
І ревності печуть вогнем отрут.

Зненависть? А вона встає одвічна,
Вона ятрить, вона зове в борню...
І тільки ніжність, квітка рахітична
Свою незламну підніма броню...
Отак, дивись, і можна скласти кодекс
Усього, що людське, що не вмира,
Бо суть та сама — тільки різні моди,
Як вічна в Вічності минучості пора.
Вдягнись, бабусю, годі роздягатись!
Історіє, кінчай дурний стриптиз.
Давно пора за розум людству братись,
А не котитись по похилій вниз,
Злітаючи у Галактичну сутність,
Сплітаючи ажурі голок-веж...
Людино! Утверди свою присутність
Не тільки ницістю знедолі і пожеж.
Людино! — кризу мусиш подолати,
Людино! — йди напитись з джерела,
Яке в глибинах совісті знайшла ти
Без мулу кривди і тванюки зла.
На перехресті всіх віків спинися,
Бо Вічність починає знову лік
На хвилях течії, що долею іскриться,
Якій начало дав Жовтневий вік!

VI

Червоне полум'я і чорне полум'я
У венах людства клекотить.
Немов у герці двох дужих воїнів
Бунту й покори двобій двигтить.
Клекочуть і звиваються,
Вулканять, підіймаються —
Немає третього, не буде третього —
А є двобій.
Вогні змагаються,
Вогні сплітаються —
Йди у горно їх,

Іди — не стій!
Гори сам полум'ям,
Червоним полум'ям,
Бо чорне полум'я — то світу згин,
То світ знедолений,
То світ з розбоями,
То світ відчужених
Пустих годин!
Палай же, полум'я, червоне полум'я.
Ти від здоров'я, від моці ти!
А з анемії — те чорне полум'я,
Холодне полум'я — від пустоти!
Червоне полум'я — від Прометея,
А чорне полум'я — із Стікс-ріки.
Червоне полум'я — жива ідея,
А чорне полум'я — це тлін трухи.
Вливаймо душі! вливаймо мрії!
Вливаймо розум! вливаймо дух!
В червоному полум'ї — заяскравіє
Червоний запах, червоний звук!
В червоному полум'ї світ воскресає,
Червоне полум'я — орган віків,
Який зеленим хоралом грає,
Зелене листя материків!

*Планета оберталась в твердих руках,
ніби картоплина, вийнята з вогню.
Вона віддавала рукам своє тепло, а вони їй — своє.
А в небі не згасали очі Джоконди.*

Було двадцяте сторіччя.
Була Європа.
Була ніч, і був день.

Париж, осінь, 1967 —
Львів, зима, 1968.

НЬЮ-ЙОРКСЬКІ МЕДИТАЦІЇ

I

...Це було в Криму.
Біля моїх ніг прошелестіла гадюка.
Я,
Ледь не наступивши на неї,
Перелякано перескочив з тротуару
На вулицю.
По ній тягнулось два жолоби,
Дві колії,
Вони вели мене у мертве місто —
Чуфут-Кале.
558 м над рівнем моря.
«Печерне місто».
Пам'ятник історії
Оберігається законом.
На сірих стінах — яскрава стрілка:
«Вихід»,
Яка ніби пришпилює до дійсності.
Таємниця Чуфут-Кале
Ще й досі тривожить істориків.
Був квітень.
Дві колії вели мене гадюками
В минуле...
Печери розкривали пащі.
Стіни щирились вищербленими зубами.
Кенесси пустували без богів.
Ні душі.
Сміялась свіжою фарбою стрілка
«Вихід»...
Мертве місто вело мене
Крізь свій полудневий
Ситий
Кам'яний сон.

Але мертвим містам
Нічого не сновидиться.
Місто на скелі,
Народжене скелею,
Стало скелею.
Невже це чекає всі міста?
Невже це чекає
Манхеттен?

Збираються різні конгреси
Споріднено-дружніх міст,
То чому б не скликати
Конгрес мертвих міст?!
Отих загиблих,
Отих невоскреслих,
Привидів
Далеких і близьких років.
Вони із собою,
Напевно, принесли б
Список кандидатів
У коло мертвяків.
І найперше
Голосуванням таємним
Одноголосно
Мертвий блок
Обрав би, напевно,
Живе антимісто,
Живий — а чи мертвий —
Нью-Йорк!

Чому ж ти мертво,
Коли в тобі мільйони розумних
Живих істот.

*(Не рахуючи собак, котів, населення декількох
зоопарків, океанарію і домашнього крокодила
містера N)?*

А чому живе,
Коли в міста нема єдиної душі?

Вона пошматована
На мільйони душ
З полярними зарядами.

Запис у блокноті

Як важко самотньому бути
В джунглях людських істот.
Ходити в панцир закутим
З своїх і чужих глупот.

II

Чому не виють пси? Де їхні голоси?
Собачого ридання в цім місті не почувеш,
Ні гавкання веселого, нудного скавуління,
Мовчазно й сумно дивиться на світ
Собачий рід після консерв собачих,
Погризши кістку синтетичну на десерт,
Собаче в них життя при повному достатку.
(Ми на увазі маємо середнього собаку —
Бо винятки є скрізь, завжди і у всьому...)
І хай лікарні їм, собачі перукарні,
Собаче кладовище і собачий загс,
Індустрія собача, сервіс для собак,
Але печально їм, коли і спадок навіть
Від господині-мільйонерки припаде.
Вбиває гавкітню шалений рух машинний,—
Хіба тут за авто ти шпарко побіжиш,
Хвоста піднявши вгору семафором?
Ані kota на хмарочос не заженеш,
Не обміняєшся паролем, піднявши ніжку,
Коли всі дерева пропали так бензином,
Що найсобачіший не допоможе нюх,
І не погавкаєш у ревиці отому,—
Блазнюк в камзольчику й червоних чобітках
Себе нащадком вовка не відчує.
Але ти пес — єдиний друг людини
У сонмищі оцім, в яким господар твій

Твоє єдине серце добре знає,
Коли ти на коліна морду покладеш
І в очі глянеш у вечірній час,
Коли він дивиться по телевізору на тічку
Собі подібних... Коли після роботи
Йому ніхто ласкавого не скаже слова,
Коли у горлі крик сльозою муки став,
Бо він — один... Й одна його дружина,
І діти в самоті (до тебе добрі всі...)
Коли ти чуєш, як його душа говорить,
Що ти єдиний друг. Хіба ж загавкаєш?
Мовчиш і дивишся на світ його очима.
Чому не виють пси? Де їхні голоси?

У Нью-Йорку понад 750 000 повністю самотніх
людей. А чи лиш вони самотні?..
Підключіться в електронно-підслухову систему
АТС і почуєте, як до Бюро моральної допомоги
волає помножений на мільйони

Монолог відчуження

Я замуrowаний в своїй самотності,
Як в давнину інквізицією єретик.
У кам'яному гробі опечатано
З життям і відгомін життя — мій крик.
Можеш кричати... Крізь щілини
Лишень повітря поволі краплиться.
Можеш кричати, доки не згинеш
Або не вимолиш відпущення й причастя.
Тоді виймуть одну цеглину,
Тоді запитують: — Що? Відрікаєшся?..
І ти, знеможений, в якімсь тумані,
Зціпивши зуби, покаєшся.
І виймуть тебе з труни кам'яної,
І оголосять «Urbi et orbi» *
Що ти скорився, покинув схизму,

* «Urbi et orbi» (лат.) — «Місту і світу» — традиційна форма папського звертання.

Побувши в кам'яній торбі,
Що хрестишся ревно, лупиш поклони,
Що віриш у всі байки неможливі.
І стане так: ніби все в порядку,—
Коли живий — то значить щасливий.
Інквізиція теж поставить хрестик —
Єретика повернули на віру...
Все йде, як треба, все — як належить.
Хай слухають всі сторони чотири!
А мене ніхто не розмуровує
З монолітної самотності,
...і сміється інквізиція
Піднебінням жовтої злості.
Я ж кричу і вбиваюсь криком.
Він кляпами в горлі тисне —
Так, що хочеться врешті вмерти,
Захлинувшись болем навмисне...
І твій гріб — твоя самотність,
Лиш піщинка на кладовищі,
Що назвали люди містом,
І чий гріб невідомо — найближче.
Може, там твоя мати чи батько,
Може, люба твоя чи дружина,
Може, друг — а може, і недруг?
Мертве місто. Гріб — це людина.
А навколо шабаш інквізиції
«Ви ж бо вільні!» комусь гукає.
А навколо — шабаш інквізиції
Сатанинську месу справляє!

III

Час вимагає одержимості
В борні,
В ідеї,
У змаганні.
Час вимагає одержимості
У праці,

В пісні,
У коханні.
Час вимагає одержимості
В меті,
У вірі,
У стремлінні.
Час вимагає одержимості
У волі,
В мрії,
У хотінні.

Час вимагає одержимості.
Йому набридле і немиле
Оте з оглядкою: — Що буде? —
Оте безкрило-м'якотіле.
Час вимагає одержимості,
А не байдужості гнучкої —
Міщанства логіки липкої.
Час хоче бути в силі й зрості.
Час вимагає одержимості.
Відчуження — це білокрів'я,
Що омертвля міста і душі.
Час хоче йти на високості.
Хай струм весняної напруги
В одне кільце серця єднає!
Життям безсмертної потуги
Завжди і скрізь земля засяє!

Час вимагає одержимості
Із ленінським жовтневим гартom,
Революційної значимості,
Якій підвладне людське завтра.

Час
вимагає
Одержимості!

Хтось — мертвий,
А вбивці — жити.
Він вбиває
Десь
І вдома.
Вбивця не знає,
Що таке втома.
Вбивати можна повсяк на світі,
Не тільки з гвинтівки чи автомата.
Вбивати можна повсяк на світі,
Як Авеля Каїн,
Як брат свого брата,
Не тільки кастетом
А чи ножем
Можна послати
Когось
В Едем!
Найгірше — вбивство душі людської,
Найважче — вбивство віри людської,
Найнижче — вбивство мрії людської,
Найгірше — вбивство...

Але вбивають із автоматів,
Але вбивають — в піке із неба.
Ми кажемо
(І каже папа римський):
— Убивати не треба.—
На лезі ножа — кров.
На лезі слова — кров.
(А всі говорять про любов...)
Комусь живіт розпороли.
Комусь розпороли надію.
Убивця іде по землі.
Убивця іде по землі.
Він один,
Але помножений на чекові книжки.
Убивця, помножений на долар!

X\$

(Дуже імпозантний значок долара).

Демонстрації,
Маніфестації,
Петиції
І т. д.

А вбивця іде!
Вбивця нині не печерний,
Що по черепу наверне,
Протанцює під тамтам
І твою печінку — гам!
Він і Сартра і Камю
Прочитав не лиш для моди.
(Вбивця —
інтелектуал,
Не якийсь там звір-шакал)
Повертається в сім'ю
Після кожної пригоди.
Ходить в модному костюмі,
Повен спліну і задуми.
Бережіться вбивці, люди,
Серед вас він
Довго буде?!

Люди! В другій половині двадцятого сторіччя на нашій планеті ще існує геноцид — людиновбивство у всіх його виявах, фізичному і моральному.

Люди! Ви ж заборонили його, поставивши підписи під Хартією своїх прав.

Люди!
Вбивця іде по землі!
Зупиніть його!

Є на світі мертві міста,
 Міста — кам'яні музеї,
 Міста — пусті мавзолеї.
 Карта мертвих міст густа —
 Починається вона від Помпеї,
 А чи в Мексіці — слідом ацтеків,
 А у Галичі — городищем,
 А може, у Трої,
 Що на совісті греків,
 А може, воєнних літ попелищем?
 Я не кажу про сотні міст,
 Зруйнованих і спалених війною.
 Мертве місто — більше зміст,
 Аніж форма.

Ви не згодні зі мною?!

Форму можна відбудувати,
 Форму можна законсервувати.
 У спаленім Хрещатику
 була жива душа.
 У руїнах Смоленська
 життя не згасало,
 І дух життя їх не залишав —
 Вони живими серед живих воскресали.

Так у хмарочосах
 З космічною швидкістю
 Будуть ліфти
 В артеріях шахт пульсувати.
 Будуть світитись
 Тисячі вікон.
 Буде навколо
 Шуміти,
 Летіти,
 Гудіти,
 Кричати
 Шалений світ погоні за наживою.

Шалений світ з душею неживою.
Де ж насіння твоє,
Нью-Йорче?
Чи ти думав
Головою Манхеттена?
Виріс із кам'яного насіння скал,
А живого із себе корчиш,
Аж сміються з тебе
Бетон і метал,
Трясучи зморшками
Вулиць незаметених...
Де насіння твоє,
Нью-Йорче?
Де ті гени духовні,
Настояні на прагматичному розсолі?!
Ось початок і кінець
Твоєї долі.

Місто приречене,
Місто загине.
Місто відійде у небуття.
Хмарочосів шиї лебедині
Повні
Передсмертного
Виття!

(...А мені жаль мостів, що повисли у фіолетовому над-вечір'ї тугою берегів...)

(...А мені жаль Центрального парку і його зеленої жорстокості до скелі...)

(...А мені жаль чорної білозубості Гарлему...)

(...А мені жаль провінційних вуличок і химерного світу Чайназ-тауну...)

(...А мені жаль Грінвіч-вілліджу з пелехатими головами хіппіків...)

(...А мені жаль галереї Фріка з її зимовим садочком. Я так любив там дивитись на водограй. Він дзюрчав мені не про ранніх фламандців, а про мою далеку Україну...)

(...А мені жаль спіралі Гогенгейма. Їй не викрутитись...)
(...А ще жаль одної гостинної хати на Бронксі.)
(...А ще мені жаль всього того, що любила одна моя
знайома, народжена у цьому місті. Для неї воно було
найкраще в світі...)
(...І взагалі жаль. Хоч ти і незугарне, а все ж — місто...)

Оптимістичний відступ

...А він в береті Че Гевари,
Стрункий, колючий, молодий
Під поліцейські йде удари
У барикадний чорторий,—
Бо хтось повинен розпочати,
Повинен першим хтось іти,
Із бруку камінь виривати,
Супроти течії плисти.
І проказати першим: — Годі! —
Долоні світу простягти,
І Революції — не моді —
На вічну вірність присягти!

О лицарство безумне перших,
Ти не бездумності потік,—
А чи ти звершиш, чи не звершиш —
Не в цьому твій безсмертний вік!
Іди в береті Че Гевари,
Як у будьонівці давніш,
Дзвінке, рвучке, ясне і яре,
На шлях звертай із роздоріж.
Хай дух твердий, революційний
Вимужнює юнацький крок,
Містам в мертвеччині спокійній
Рече, як громоблиск-пророк,
Крізь хмари газового смраду,
Удар жандармської руки —
Іди, єднайся у громаду
Днів у беретах набакир!..

Т е з а:

Сієм, сієм, засіваєм
Нейлонові квіти,
Двадцятого віку діти!
Сієм, сієм, засіваєм
Надмогильні плити,
Двадцятого віку діти!
Сієм, сієм, засіваєм
Те, що не буде родити,
Двадцятого віку діти!

А н т и т е з а:

Сієм, сієм, засіваєм
Червонії квіти,
Двадцятого віку діти!
Сієм, сієм, засіваєм
Серця відкриті,
Двадцятого віку діти!
Сієм, сієм, засіваєм
Те, що буде родити,
Двадцятого віку діти!

VI

Потоки,
Потоки,
Потоки машин —
Металу
Несеться лавина.
Пронизуєш зором
Залізний цей плин,—
Невже в нім
Сховалась людина?!
Куди поспішає
І вдень
І вночі
Америка

В темпі шаленім,
Немовби нервово
Шукає ключі
До спокою
В вирі щоденнім?
Невже ця країна —
То вічний двигун,
Якого в ході
 Не спинити,
 Свавільну,
 Надлюдську,
 Бензинну снагу
 Несе
 У часи
 Громовиті?!
 Мотори,
 Немов Чінгісхана орда,
 В мільйони копит
 Диких коней
 Вбивають блакить,
 І траву,
 Й дерева,
 І тишу
 Двигінням
 Полонять.
 Із ряду не вийдеш,
 Не з'їдеш убік
 І швидкостей
 Швидко не збавиш.
 Машина —
 Це доля твоя
 І твій вік,
 Твій ворог вона
 І товариш!
 І хто їх жене,
 Ці отари машин,
 Неначе худобу
 На бойню?..

І стрілки спідометрів
Дзвонять:
— Загині
І фари —
Чи очі —
Сліз повні.
Дорога у владі
Розгнузданих сил,
Кермом пробиваючи груди,
Несе
Кладовище
Мобільних
Могил,
З яких —
Чи воскреснуть
Люди?!

М о н о л о г в і д ч у ж е н н я

Коротке замикання в серці —
І замість світла — темнота...
Шукаєш виходу — немає,—
Не лампи гаснуть, а літа.
Плюс — мінус: спалахнула іскра,
Тебе секундно обпекла.
Не знаєш сам, приснилось, може,
А може, й струму не було.
І не було його напруги,
І світлосяйної краси,
І небезпеки спопеліти
В огні шаленої грози.
Коротке замикання в серці:
Чи хто налагодить, чи ні?!
Чи спалахнуть мільйонноватні,—
Не блудні привиди,— вогні?!

О п т и м і с т и ч н и й в і д с т у п

Слушайте!
Говорить робітничий клас!

Цегла, бетон, залізо —
Міста могутній каркас
Не стане для смерті хмизом,
Такий не настане час!
Наші рамена дужі —
Безліч міцних риштувань.
Наші недремні душі —
Безліч людських світань!
Ми — хмарочосів казка,
Ми — вікон очі ясні.
В сонячнім розблиску касок —
Зварок гарячі вогні.
Ми не дамо згоріти
Витворам наших рук.
Міста —
Це наші діти.
Ми чули
Їх перший звук!
Нас же вони народили.
Міста —
Це матері!
Даймо їм зросту й сили.
Даймо їм сяйва зорі!
Протяг нехай продує
Затхлість душ і будов!
В артеріях міст нуртує
Пролетаріату кров!
З нетр,
Із трущоб,
Підвалів
Юна могутність зроста.
Чуєте,
Мертві квартали:
 Ми —
 Завтрашні
 Живі
 Міста!

...А людство мріяло про мир,—
Про хліб м'який
І твердість слова,
Про ясність неба,
Сяйво зір,
Про надранкову колискову.
...А людство мріяло про мир.
Він був.
Зникав
І знов з'являвся.—
І світ, що лиш його здобув.—
О, як згубити знов боявся!
То голубом він прилітав,
То зеленів листком оливи...
До всіх народів і держав:
Світ вірить—
Буде він щасливий!
...А людство мріяло про мир,
І мрія в силі незборимій
Обрала плоть з мільйонів вір
Тих, хто майбутнім одержимий!
Тих, хто горів і не згоряв
У хижому воєннім вирі...
До всіх народів і держав:
Ми хочем
Жити
В дружбі й мирі!
Ми знаємо ціну сльозі,
Що серце матері з'ятрила.
Ми знаємо ціну грозі,
Яка над світом прошуміла.
Ми знаємо, що значить біль,
І кров, і згарище руїни,
Сказали ми— не лиш собі:
— Війна умерла у Берліні!
Щоб більш ніхто не умирав

Від кулі, атома, отрути...
До всіх народів і держав:
На всі віки.—
Війні не бути!
Це воля партії моєї.
Це дія рідного ЦК.
Встає світанок над землею,
Тривоги сутінок зника.
Надія ходить по планеті.
Надія входить в кожен дім.
Не постріл це:
Червневий грім!
Це слово у ракетнім злеті
Сьогодні провіщає всім
Сувору букву документів,
Де ленінський Декрет про мир
Спроектувавсь крізь Правди призму
В Історію — не на папір —
Живим звучанням комунізму!

Нью-Йорк — Львів, 1971—1973 рр.

Ще із ран кров сочиться свята,—
І ходити на ратну роботу,
Хоч стужився за мною верстак.
Ще пектися в броні свого танка,
Лють і помсту вливати в удар.
До останку іти, до останку
У криваво-кипучий пожар
До липневого мирного дому,
Де матуся тривожна така.
Тільки б звістка —
Не блискавка з громом,
А як промінь, ясна і легка
Прилетіла: твій син повертає,—
Що подати?.. Куди посадить?..
...За далеким важким небокраєм
Ще війною двигить і двигить.
Наступаю. Нещадний мій наступ.
Никне в землю убійник і тать.
Чавить звиви
Розпластаних свастик
Мій гвардійський,
Уральський мій танк!

III

Кожен лист може бути останнім,—
Тож нехай зазвучить найніжніше:
Мамо! Мамо! На цім світанні
Син твій більше тобі не напише.
Він не встигне. Йому до бою.
Лист останній бере з собою.
Буде в танку собі шептати:
«Мамо рідна... Матусе... Мати...»

Кожен лист може бути останнім,—
І тобі, кароока, ні слова..
На твоім обірветься питанні
Запізніла, невчасна розмова.

Ти питала: як потім, пізніше,
Коли вернешся, любий, додому?..
Та навпіл ранок відповідь ріже.—
Блиск ракети в тумані густому.

Кожен лист може бути останнім.—
Ти ж у Вічність листів не пишеш.
Ти із нею весь час у змаганні
І думками злітаєш все вище...
Сам не знаючи, щогодинно
Виміряєш геройством час,
Так звичайно, що навіть дивно,
Як герої ідуть до нас!

IV

На ратуші годинник зупинився,—
А час іде.
Іде підпільником на площі міста,
Аж брук гуде.
Так, як тоді, в години демонстрацій,
В дні барикад.
Ні, часові не дасть це місто праці
Іти назад.
Листівками він кликав не коритись,
Незламний Львів,
Бо на колінах він не вмів жити
Вже сім віків!

V

Я лечу до тебе, Львове,
На червоному крилі.
Як впаду у смертній муці,
Притулюся до землі,
Підійму крило високо,
Підстелю йому життя.—
Хай крило росте із серця.—

В нім залишусь жити я!
Хай крило вас обіймає,
Хмари хай воно жене,
Землю хай оберігає
На землі отій — мене!..

VI

Тобі зрідні червоний колір, Львово,
Ти виплекав його на скибах барикад.
Ти ніс його сінопами смолоскипів
У ночі волелюбного бунтарства.
Тобі кохані кров'ю вишивали
Хрещату вірність матері Вітчизні,
Червоною китайкою віки квітчали
Тугу за волею, за долею, за мовою...
Ти ж не вмирав, закований, похований,
Ти ж палахтів загравою і славою.
Червоним змістом гронився твій гнів...
Червоним прапором, міцною лавою,
Досвітністю майбутнього яснів.

VII

Стою на порозі міста.
Обтрушую пил з підошов.
— Ти чуєш, мій добрий Львово!
Я тут! Я уже прийшов.
Дороги розриті, у збоїнах,
Немовби доріг не було...
Мене твоє видиво вічне
Крізь вихор військовий вело!
Не міг я тебе позабути,
Ішов невідступно до тебе,—
О як же тобі було жити
Без зір, без повітря, без неба?!
Тобі повертаю сьогодні
Життя, що у тебе забрали,

Ті липні, які не духмянили,
Світанки, які не світали...
О як я тужив, сумував як
За кожним завулком твоїм,
Мов брата, в обійми узяти
Готовий я кожен твій дім.
Мій Львово! Гінцем Батьківщини,
Її оповісником нині волаю:
— Воля! У місто приходить воля!
Живі хай її зустрічають!

ПЕРЕДВІСТЯ ВОЛІ

Сторінки пам'яті

ПРОЛОГ ДО ВЕРЕСНЯ

Історія... Живе у кожній долі
Вона, як епіцентр у всім земнім,
Вона не зника на видноколі,
Не гасне, як у далечі вогні.
Вона відходить, щоб з'явитись знову,
Щоб нагадати, що вона жива,
Щоб у свою незмінно змінну мову
Нові вписати праведні слова,
Щоб проректи відвічних істин право
На хліб, на волю, на високий злет,—
На все, що попіралось криваво,
На все святе, що зводилось в мале,
Щоб розказати на знамен скрижальях,
Як щастя утвердилось в борні,
Де Революції було начало,
Майбутнє наше плавилось в огні
Історія... Як виміряти долі,
Що в них вкладається, ведуть куди:
Прямою від недолі до недолі,—
Чи колом замкнутим нужди-біди.
А може, тільки вгору — вертикально,
А може, тільки вгору — і усе?!
Пір'їнкою, а чи міцною сталлю
Її в політ безпростірний несе?..
А може, все простіше набагато,
А може, все звичайніш і ясніш?..
Історія — це будні, рідко — свято,
Це піт і кров, і блискавка в вікні!
Вона одвіку — паросток і колос,
На кремені посіяне зерно,
Листівки загартованої голос
І наше непокірне знамено.

Вона — дорога, що вела до брата
Кряжами неприступних барикад.
Вона — відплата і вона посвята —
У клятві піднята міцна рука!
Історія... Роки й віки чекання,
Щоби здійснилось виснене, збулось.
Страждання, поривання і змагання,
Що повергає ниць прокляте зло!
Історія... Колиски і могили
І вічна пам'ять горя матерів,
Повстань бідацьких чорноземна сила
Під сявом червоної зорі.
Суремно кличуть з далечі ясної
Жовтневі сурми у космічний час.
Дітей сім'ї великої, одної
Благословля з-понад Дніпра Тарас.
І дума Леніна — снага відземна,
І правда, вища всіх можливих правд,
Нам провіщає: щезне сила темна,
Іде народу вічний час і лад!
Історія... Світ в світлому звучанні
Засвічує веселку угорі,
Встає життя у душ людських скресанні,—
Йде Вересень. Тридцять дев'ятий рік!

МОНОЛОГ ПРО СЛОВО

Детектор із кришталіком магічним —
Приймач нехитрий дивної напруги
Понад бар'єр стійкий середньовіччя
Ловив нового віку голос дужий.
Мій перший із ефіром поєдинок —
В кришталіку знайти єдине місце,
Яке ефір припне в собі, заклинить,—
І ти в далекім і незнанім місті,
І ти, уже з наушниками зрісшись,
Почуєш голос, що крізь віддаль лине —
Москви почувеш голос мудро-віщий,
Почуєш Київ — серце України.

Маленьке чудо із тридцятих років,
Молодший брат транзисторного роду,
Ти правду ніс про весняний неспокій
Ще юного радянського народу.
Слова приходили із далечі тремної,
Слова, що в нас вели до криміналу,
З зарядом кожне сили бунтівної
Із революції узятє арсеналу.
Слова звучали крізь дощі і грози,
Промінням сонячним пронизано антени,
Щоби пройшли крізь ворогів погрози
Слова такі, як Партія і Ленін!
Вони, здавалось, теж були червоні,
Як прапори у ночі листопадні,
Слова були дзвінки, мов дзвони,
Таємні дзвони в німоті осадній.
В загублену в полях Волині хату
Приходив світ у світлому звучанні,
Щоби тебе на повен ріст підняти
В борні за волю — смілому змаганні.
Приходив світ на покут під Шевченком,
Сідав до столу поруч із батьками
І вів неквапно, тихо, помаленьку
Таку сусідську добру мову з нами.
О сумніви двадцятого сторіччя,
Найбільші сумніви, які терзали людство,
Ви вже з дитинства йшли і днем і ніччю,
Джмелино в голові роїлись густо!
Від вас втекти не міг ніхто нікуди,
Жалили ви старого і малого
І замість серця ви займали місце,—
О сумніви, могутніші від бога!
Ви ставили такі прості питання:
— Куди іти? Де правда є на світі?!.—
І сунули настирливі повчання:
Як маєш жити, що тобі робити,—
Щоб власна хата завжди — тільки скраю,
Навіщо нам це і навіщо друге,

Я сам собі — не відаю, не знаю,—
Несла байдужість мудрість недолугу.
Скорись покірно, як годиться, долі,
Молись і кайся, одречись від смуту.
Але ставало бунтівне: — Ніколи!
У рабство серце не дамо закути.—
Знайти Москву, до Києва прорватись,
Зламати всі бар'єри-перепони
І видимі й невидимі всі ґрати,
Параграфи — закони — не закони!
Європа підфокстрошено стрибала
В діапазонах мюнхенської хвилі.
Європа вже квиліла і стогнала
Від свастики коростяків на тілі.
Трясло детектор гірко в лихоманці
Від блекоти, брехні, від лайки злої,
Від недоречних і незграбних танців,
Від похвальби пілсудчиків тупої.
Детекторе з кришталіком магічним,
Знайди нам світ у світлому звучанні.
І чувся голос, що до сонця кличе,
Як день пробуджений, як перші звуки ранні.
Він говорив такі ж слова правдиві,
Як ті, хто гордо звався комуністом,
Хто і в тюрмі, незламністю щасливий,
Крізь твань і глум ніс поривання чисті.
Кому слова ті — Партія і Ленін —
Були одним горінням і стремлінням,
Закладеним в революційних генах,
Життя метою і його велінням;
Кому той голос із глибин ефіру
Звучав у всіх клітинах безупину,
Той голос, що настроював на віру
У невідрадну, у тяжку годину.
Москва говорить і говорить Київ,
Країна Рад говорить про планети,—
Від тої мови у неволі дніє
І день зове кайданів рвати сплети.

Від тої мови никне ниць облуда,
Брехня тікає, лайка замовкає.
Пролетарі землі, трудящі люди,—
Це Жовтень вам свободу провіщає.
В загублену в полях Волині хату
Приходив світ у світлому звучанні,
І я, тоді дитина, мусив знати,
У чім основи правди нездоланні.
В душі, як у магічному кришталі,
Іскрилась дивом таїна казкова —
І відкривала неозорі далі
Могутня сила праведного Слова!

БАЛАДА ПРАПОРА

Вишивали прапор, шили знамено,
Коли все навколо огорнуло сном.
Потай по роботі ворогам на зло,
Коли все навколо чорним замело,
Лиш світився кволо, блимав каганець,—
Обплітав знамено золотий вінець,
Ніби весь із сонця, ніби з колосків,
Не вінець-мережка, а дівочий спів...
Злотом по китайці доріженька йде,—
Ой, під тим знаменом не один впаде...
Вишивали прапор, свій червоний стяг,
Щоб під тим знаменом щастя люд осяг!..
Милі ви дівчата, дорогі жінки,—
Тулиться знамено ніжно до руки;
Є, напевно, й в нього свій дитячий вік,
Звідки починати до безсмертя лік.
В безпросвітній ночі лиш одна зоря
Сяєвом провісним прапор озоря!
Зоре, моя зоре, в світі ти одна,
Променем сягаєш до розпуки дна,
Ніби добру руку — промінь подаєш:
Де ти другу зірку ще таку знайдеш,
Що покаже стежку з дебрів-манівців,

Усміхнеться тепло кожним з промінців.
А ще Серп і Молот — всіх трудящих герб
Вишили, врізьбили, щоб ніхто не стер.
Серп — як тільки з поля, ще рососою пах,
Молот, ніби був ось в коваля в руках...
Шили, вишивали стяг свій, знамено,
А на чатах нічка темна за вікном.
А коли на ранок дзвін ударив, дзвін,—
Цілували прапор, клали свій поклін,
В матері просили: — Стяг благослови!
В прапорів родину брат прийшов новий! —
І з благословенним прапором своїм,
З прапором червоним покидали дім.
Та на винос прапора їм оркестр не грав,
Як почесна варта, ряд тополь стояв.
Дівчина знамено вгору підняла,
У цю мить не стало сонного села!

З кожної хатини діти і старі
Йшли під осіяння прапора-зорі.
Мовчазна колона, мовчазна хода,—
То святкують люди, у яких біда,
У яких лиш горе ллється через край,
Мають край свій рідний — та не їх то край.
Мають рідне поле — та не їх воно.
Мають рідну мову — з ґратами вікно.
Мають небо, сонце та шемріння трав,—
Мають, та не мають, бідарі без прав!
Нині свято праці, Першотравень в них,—
А чи мають право нині до весни?!

Напроти колони постав частокіл:
На гостро багнети і гострий приціл!
Поліції встала сталева стіна.
Спинилося свято. Померкла весна.
Ще мить — і померкне вишиваний стяг,—
Бо стяг, що злякався, вже більше не стяг!
Недаром родився наш стяг для борні,—

Червоно він має, волаючи: — Ні! —
І дівчина гордо рвонулась вперед:
— Я можу загинуть, а прапор не вмре!..—
Упала. І прапор червоним крилом
Покликав колону іти напролом.
Поліції трісла сталева стіна,—
Бо прапор червоний її розтина.
Багнети шматують його і людей.
Колона ж безсмертна. Колона іде.
І дівчина мертва, не мертва, жива,
Бо кров її прапор святий омива!
О скільки на світі червоних знамен,
О скільки на світі незнаних імен.
Отих, що під прапором з'єднані йшли,
Отих, що під прапором кров пролили!
Бо прапор не просто тканини шматок —
Зрідні прапор вічному сяйву зірок.
Він гордістю шитий, гаптований він,
Звучить його майво, як сурма і дзвін.
Колона безсмертна. Колона іде.
І прапор ніколи униз не впаде.
Посічений, палений, рваний — вгорі!
Він кличе на битву сіянням зорі.

СОНАТА ПІДПІЛЬНИХ НОЧЕЙ

I

Ночей підпільних мова занімала
Конденсувалась в зоряному світі,
Щоб через відстань часу прилетіти
Звучанням пісні, що ті ночі гріла.
Звучанням пісні — променем яскравим,
В яким життя, боріння, спалах мрії
І спалах серця, що пільму розвіє
Для подвигу, для мужності, для слави.
О темряво ночей ніким незрима,
Ти плавилась в гарячому кипінні,

Щоб днем весняним, цвітом білопінним
Ввійти в легенду Вічності дверима.
Щоби ввійти і поруч з нами стати
Буденною, звичайною, простою,—
А ти ж вся мокра від напруги бою,
А ти ж лиш тільки вирвалась крізь ґрати.
Ти світишся кривавими пругами,
Якими вся, мов лаврами, повита,
Блистиш сльозами, бо ними ж ти омила,
Мов росами, нездійсненими снами.
Ночей підпільних мово зааніміла,
Тебе і в пісні важко розгадати,
Бо в таємниць, що мусиш ти ховати,
Уста закриті, як німа могила.
А може, то уже не таємниці —
На грані смерті сходи́ни і стрічі,
Листівок буревійних вістря-кличі
І демонстрацій грізні громовиці?!
Усе пройшло. Минуле — є минуле,
Хіба годиться лиш воно для школи,
Та пам'ять віщо каже нам: — Ніколи
Не стане так, щоб ми про вас забули,—
Ночей підпільних зоряна тривого,
Ночей підпільних заграво червона...
До твого припадаю нині лона,
Терниста Революції дорого!

II

Листівки полум'ям у темряві горіли,
Неначе блискавок непогасимі стріли.
На вулиці погашено ліхтарні,
Та вулиця по-денному ясніє.
Згасити блискавку — тут намагання марні:
До неї доторкнешся — сам зітлієш!
Листівку-блискавку усім єством читайте!
Листівки-блискавки руками не займайте!
Патруль підковами карбує північ,

Патруль осліп від глуму світляного.
Сміються стіни, бо вже перші півні
Розбуджені і підняли тривогу,
Хоч глупа ніч, і ранку ще не видно,
І ранок не надійде ще так швидко.
І вулиці страхають, бо відкіль це світло,
Відкіль тих вулиць річища вогнисті,
Подібні на прокляття і молитву.
А блискавки крізь стіни пропікають,
А блискавки «боріться!» закликають!
Все місто знає, знає і читає,
Написані вогнем листівки-кличі,
І смолоскипами тривожними палають
Від них засвічені пориви бунтівничі.

III

Неждано погоріли явки.
Куди іти?.. До кого йти?..
Немов голодні чорні п'явки
Повзуть шпики із темноти.
Стискають вулиць коридори,
Тебе розплющить норовлять.
Ти сам. До тебе тільки горе
Настирно-нудно промовля.
Туман, мов сумнів, точить місто,
Як зраджений пароль, ліхтар.
Ніхто не може відповісти,
Коли впадеш ти, мов Ікар...
А може, вирвешся з туману,
Нові засвітиш ліхтарі,
Знайнеш ти явку довгождану
У сутерен якійсь норі.
І та нора, підвал той стане
Палацом із дитячих мрій,
І сум самотності розтане
В душі просвітленій твоїй.
Знов прозвучить пароль врочисто

І друзів гурт тебе прийме.
Привітним стане рідне місто,
До тебе вернеться саме.

IV

Без імені, заковані у клички,
Немов у лати лицарські міцні,
Мені живими дивляться у вічі
Ті, хто крізь ночі йшов у наші дні.
Забуто дім, покинуто родину,
Кохання гірко стигне на устах...
Година кожна — датою загину
У гороскопах їхніх вироста,—
Бо їм судилося одно — боротись! —
По тернах йти дорогою розлук,
І лиш в майбутнім будуть знати, хто ти:
Великанович, Ботвін, Гаврилюк!
А тисячі за ними безіменних
Тих, що ім'я забули, а не честь,
Для кого став підпільний труд буденним,
Той труд, що волю злидарям несе!
Висвічує підпільна ніч героїв.
Вони зірками, сяєвом стають,
Народженням Галактики нової
Для тих, що йдуть, що після них грядуть.

ІМПРОВІЗАЦІЯ З МИНУЛИХ ДНІВ

Мені було тоді дванадцять років...
Я пам'ятаю: вересень, поля і стерні почорнілі. І паву-
тиння срібним сном снувало над землею...
Голубизна неба була прозора, і здавалось пахло невло-
вимим осіннім запахом жоржин.
Я пас корів.
Присівши на межі, замріяно вдивлявся в обрії і думав:
Що там за ними, там у даліні?..
Але обрії замикались щільним кільцем чорних лісів
і безкраїх панських ланів.

А в цьому кільці було село: похилі хати, верби, річка, вітряк і селянські смужки...

В цьому кільці були люди — батько, мати, мої ровесники, сусіди... Тут жили, трудились з ранку до пізньої ночі... Я згадував, як палали панські скирти і як брали сільських парубків постерункові в темно-синіх мундирах. Їх забирали вночі, і вони не повертались.

Вузькі були обрії. Вони щільним кільцем стискали село в долині.

Коли ж перейти за кільце — починалось друге.

І так в безконечність...

Довгий, довгий ланцюг вузьких обріїв.

Але розповідали, що є кінець цьому ланцюгу, що десь там — в заозерній далі — розкривається неозоре видноколо, де обрії не гнітять, а зовуть, співають, наливають серце жагою життя. І що хлопці, яких забирали поліціанти в темряві ночі, хотіли розірвати цей ланцюг з вузьких обріїв, кований панами... А пани боялися країни неозорих обріїв, вони боялися Людини, яка примусила там ланцюги розімкнутись і розпастись. Вони боялися Леніна.

Над стернями сумовито танула сіра димка, сіра, як дні в сірому селі... І враз у вечірню тремтливу сутінь ввірвався гомін, незвичайний гомін...

Ішли машини, танки, летіли літаки, і на них сяяли зорі, зорі країни неозорих обріїв. Назустріч їм із села бігли люди... Я їх не пізнав. Вони плакали від щастя...

Вони співали.

І я відчув своїм дитячим серцем, як розступаються обрії, як спадає їх вузький ланцюг, як обрії музикою розливаються безмежно...

ПІСНЯ ПРО ЗБРУЧ

Кожна річка має різну долю
Так, як має різну течію.
Хто ж Збручеві заповів неволю,
Як душі нестерпну печію?

Чим же ти так провинився, Збруче,
Що рікою сліз і муки став?
Ой сумними стали тихі кручі,
Обрій в мжичці навісній розтав.

Хто наклав і за що ту покуту,
Чом ти взяв на себе чорний гріх
Не водицю мати, а отруту,
Що братів роз'єднує моїх?

Що тут може відповісти річка,
Що тут скажуть кручі-береги,
Коли зліва — день, а справа — нічка,
Але зріє Правда навкруги.

Що тут може Збруч на те сказати,
Сльози верб йому у даль нести...
Де ж бо річці щастя було взяти,
Як навпіл розведено мости.

Кожна річка має різну долю
Так, як має різну течію,—
Як же, Збруче, вплив ти на волю,
І змінив так течію свою?!

Як прийшло до тебе щастя, Збруче,
Що з'єднала радість береги,
Заясніли сумовиті кручі,
Зашарілись росами луги.

Відплило Дністром у Чорне море
Давнє горе, туга і біда,
І не сльози, а веселі зорі
Променить-видзвонює вода.

Вперше Збруч у щасті усміхнувся,
В світанковий вересневий час
Мов зі сну жахливого проснувся,
Сум на хвилях вже назавжди згас.

Ти рідня Дніпру і Волзі нині,
Брат молодший, ніжноплинний Збруч,
На моїй возз'єднаній Україні,
Де веселка медобірських круч.

ДУМА ЛЕНІНА

Думав Ленін про землю мою,
Ця зажура в турботі яріла:
Як живуть у нужди на краю,
Де Карпати, як мрії могила.
Думав Ленін про працю і хліб
Тим, кому лиш неволя судилась,
Тим, хто вріс в серцевину землі,
Свою пісню піднявши, мов крила.
В його серці звучав їх мотив
З тої пісні, яку не здолати:
Хай шаліють неситі кати,
Хай будують свої каземати!..
О та пісня, що випустив Львів,
Мов орла, в пролетарські висоти,—
По етапах сибірських дзвенів
В ній закладений наступ і спротив.
Бо могла народитись лишень
Там вона, де клекоче ненависть,
Тільки там, де нівечиться день
У темниці, у клітці іржавій.

Пісня там лиш родитись могла,
Де засіяно зерна свободи,
Пробиваючи твердь — товщу зла,
Пісня гімном нескорених сходить.
Дума Леніна — дужий порив
Буревісних в будьонівках хлопців,
Він у вершниках зоряних жив,
З змазі шабель, гартованих в сонці.
І приходила правда жива
У декретах найперших ревкомів.
Оживали їх віщі слова
В барикадах квітневого Львова.
Скільки мужніх упало в борні,
Щоб збулося, щоб сталося, звершилось,
Щоби вічним світанням яснів
Їх безсмертний політ дужокрылий.
Іллічевий лунає привіт
Галичанам, борцям-комуністам,
Щоб крізь муку згорьованих літ
У століттях звучати врочисто,
Щоб солдат, той, що першим ступив
У мій край, скинув Збручу кайдани,
Іллічеві слова повторив:
— Вам привіт, воля вам, галичани!

БАЛАДИ

О далекі країни тропічні,
Ваші назви примхливо-незвичні,
Ніби кров'ю налиті
І сльозами омиті.
Я у спалених селах Малайї
«Почерк» Гітлера легко впізнаю,—
Це ж у нас,
Це ж у нас, на Волині,
Села в чорній стояли руїні.
Це ж одної породи кати
Хочуть сонце із неба змести.
Але сонце
На Сході встає,
Там, де серце моє,—
У Москві!
Там, де серце моє!
І далекі колонії
Більш не будуть полонені,
Бо, на сонце зрівнявши ряди,
В бій останній зведуться раби.
Вірю,
знаю —
так буде:
Карту світу візьму на долоні я —
Чорна зникне із неї полуда —
Слово прокляте —
Колонія!

БАЛАДА ПРО СОЛДАТСЬКУ ПІСНЮ

Віддає команду сивий капітан.
Корабель з Марселя відплива в В'єтнамі.
Батальйон солдатів — всі чиїсь сини.
Хочуть чи не хочуть — їдуть для війни.
Хочуть чи не хочуть — слухають наказ.
Автомат і каска, та ще й протигаз...
Хлопці із Руана, хлопці із Бретані,
Хто із вас шукає днів своїх останніх?..
А біля причалів плачуть матері,
Пропливає хмарка біла угорі...
І здіймають вгору докери плакат:
«Трудовий в'єтнамець нам не ворог — брат».
І дівчата вийшли, любі, кароокі...
Важко розставатись у юнацькі роки,
Важко покидати землю, де ти зріс,
Хоч там мало щастя, а багато сліз...
Голуба затока тоне у тумані,
Вдалині зникають вогники останні.
Корабель гойдає хвиля океану.
Офіцер щось каже тихо капітану
І дає команду: — Пісню заспівать! —
Тиша. Ані звуку. Юнаки мовчать.
Офіцер сердито повторив наказ,
Та мовчать солдати і на третій раз.
І йому здається: перед ним стоять
Ті, що в порт сьогодні вийшли страйкувать.
Він кричить. Він лютий — слів же не знайде.
І обличчя в нього, мов огонь, руде.
Він їм про присягу каже, про статут...
І сказав одважно наймолодший тут:
— Ми не присягали їхать на розбої,
І не треба грудки нам землі чужої.
Ми не хочем смерті. Ми ще хочем жити,

І пісень співати, і дівчат любити.
А наказ, як знаєш, не завжди наказ...
...Автомат і каска, та ще й протигаз —
Їх би прямо в море, але що робить:
Нам ще пригодяться, є кого нам бить...
Ну, а зараз, хлопці, пісню затягай,
Ту, що зве до сонця наш французький край! —
І солдатська пісня — там, де хвилі білі,
Полетіла в далеч на чотири милі,—
Хоче одірватись геть од корабля,
Линути, де рідна їх чека земля.

ЛЕГЕНДА ПРО ВОГОНЬ

Вже котрий день мороз на шибях
Узори креслить крижані.
Говорять, що у річці риба
Позамерзала вся на дні.
Говорять, що зими такої
Не пам'ятають і діди,
Упертої, мов тряся, злої,
Хоч лізь на піч — і там сиди,
Бо місце важко відшукати,
Де б морозище не пройшов.
До хати — пройде крізь загати;
Хоч вдягнеш свиту — студить кров.
Та що мороз, коли у грубі
Поліна спалахнуть сухі!
І поруч ватри дітки любі
Казок розв'язують міхи...
Але сумна була ця казка,
Що у хатині край села
Молодшим старшенька Параска
Крізь дригоління повела:

— Ходить мороз надворі,
Ходить з ним люта зима.
Є в небі місяць і зорі.
В хаті в нас хліба нема.
Ходить мороз сердитий,
Ходить з ним люта зима.
Є у людей чим топити,
А в нас навіть тріски нема!
Ходить мороз-морозенько,
Ходить з ним люта зима.
В кожного з нас є серденько,
Але матусі нема...

Мов прилипли до шиби діти,
А на шибі — чарівний ліс...
Як би їм то не проглядіти,
Чи ще батько дров не приніс.
Він ще вранці пішов до бору
В кожушині, пошитій з дір,
Залишивши пусту комору
І занесений снігом двір...
Може, бачили зорі з неба,
Може, знали в кутку святі,
Що вже батькові більш не треба
Нічогісінько у житті!
Бо упав він на в'язку гілок.
Добре з кріса ціляв лісник.
І землицю від снігу білу
Батько кров'ю своєю обпік.
І лежить отак на узліссі,
Мов дитину, обняв хворіст.
А обіч дві сосни звелися,
Як дві свічки, на повен ріст.
Та не знали оцього діти,
І найменший таке сказав:
— Як не хоче нас тато гріти,
Так мороз нам ось ватру дав!..
Я лиш хухну візьму на шибу,
На морозом мальований ліс!..—
Й сталося чудо!

Полум'ям вибух —

Ліс крижаний тепло приніс!
І молились до ватри діти,
Аж похнюпились чорні святі,
Не було їм де з сорому дітись,
Може, вперше в святому житті!
Бо велика була це сила,
Що морозний ліс запалила.

На вогонь є в людини права,
І ця казка зовсім не нова!

Я ніколи б казці не повірив.
Що ж, багато на світі їх є.
Та в цієї продовження щире,
Променисте, мов сонце, встає.
І оте, що мені розказали
На Волині в одному селі,
Може, й ви, мої друзі, чували,—
Це ж бо правда моєї землі.

Там, де з холоду діти вмирили,
Там, де батько застрілений впав,
Щоб вогонь животворний палав,
І земляця кров батька ввібрала,—
Там вугілля пішло на-гора!
На копрах засіяла зоря!
І, здалося, з самої любові
Це вугілля з прожилками крові.

На вогонь право є у людини,
Без вогню ж бо людина загине.

Та було оце право в загарбі
В ненаситних панів-багачів,
Хоч навколо розсипані скарби,
Що з них кожен вогнем пломенів.
Не схватись в земній їм безодні,
Бо серця в нас, запалені в Жовтні,
Непогасним палають вогнем.
Ніч загинула.

Сили народні
Дружать тільки із днем.
Тільки з днем.

БАЛАДА ПРОЩАННЯ

Нам судилось не в обозі
Йти у сонному спокої,—
Так навіщо, мамо, сльози
На прощання із тобою?!

Звуть далекі перелоги,
Цілина — юнацький край...
Серцем світлим, без тривоги,
Мені щастя побажай!

Від'їжджає з ешелоном
Наймолодший твій синок.
Ні не так, як з батальйоном
Твій найстарший — яструбок.

З острахом тоді дивилась,
Як він кріса лаштував.
І ридала, і молилась
В ніч з зірницями заграв.

А на ранок, на схід сонця,
Підскакав хтось до вікна.
Хтось застукав до віконця,
Наче привид, наче з сна...
Ой, не добра, ой, не добра
Прилетіла новина!
Сіла вороном на хаті,
А совою на загаті...

Ой, де мені, брате,
Та й другого взяти?
Благослови, мати,
Замість брата стати!

При могилі, на узліссі
Червона калина.
Подала ти сину кріса,
Матусю єдина.

Щоби хоронив від рани
В бойовій роботі,
Дала хрестик олов'яний,
Чорний весь від поту...

Я хрестика дідівського
Носити не став.
По звичаю козацькому
В кулю перелляв.
Нехай раз хоч бог послужить
Тим, хто з ним пірвав!

І за муку материнську,
За брата помстив.
Я гадину бандерівську
Тим хрестом убив!

Кажеш: син твій непосида,
Кажеш: весь у брата;
Серце не терзай, обидо,
Не плач, ніжна мати.
Хочу в тебе, хочу в тебе
Одне запитати:
— Чи тримався б твій найстарший
Нині біля хати?..

Благослови, мати,
Цілину орати,
Цілину орати,
Замість брата стати!

Бачу: рідна усміхнулась.
Натруджені руки

До чола мого торкнулись
Для болю-розлуки...

До вікна твого щоранку
Голубам літати,
Мою вістку-мережанку
Сонцем подавати.
Не журися,
Не журися,
Не журися,
Мати!

Нам судилось не в обозі
Ждати місця для спочину.
Ми, як перші в квітні грози,
Молодістю лине́м!
Звуть далекі перелоги,
Цілина — юнацький край.
Серцем, світлим, без тривоги,
Мені щастя побажай!

Золото-яблуко слізьми кропила,
На частки-дрібки сім'ї ділила:
— Щоб ваші груди сухот не знали,
Щоби нестачі плечей не зламали,
Щоб не сушили жури, турботи,
Щоб не боялись муки-роботи,
Їжте це яблуко,—

мовила мати,—

Сік в ньому з нашої

матінки взятий,

З нашої матінки горе-землиці.
Хай її сила вашою буде!
Хай її з вас тут ніхто не забуде!
Ну, а зернині дам я водиці,
Нехай нап'ється з чужої криниці,
В землю посаджу нерідну зерно,
Може, прийметься в чужині воно.

Так із сльозами мовила мати,
І у вазон посадила зернину,
І доглядала маленьку щоднини.
І, як наш рід, що його не зламати,
Стала зернина коріння пускати,
Стала у темній землянці рости,
Стала пускати зелені листки.

Літа летіли журавлями
І в діл зривались на лету...
Ні, за далекими морями
Не знайдеш долю золоту!
Не знайдеш вирій —
край казковий,—

Його замети занесли...
І тут пани блакитнокрові
Життя нуждою запрягли!..

А яблунька росла й міцніла
Вже в орендованій хатині,

Прорватись вітами хотіла
Кудись за небокраї сині...
А яблунька — вже первоцвітка,
Стоїть у хаті — біла квітка.
І внуки, що отут родились,
Піднести до гілок просились...

Так, усміхнувшись, сказала мати:

— Чуєте запах рідної хати,
Чуєте запах садів на світанку,—
Вам не забути його до останку...
Щоб пам'ятали, хто й звідкіля ви,
Щоб не цурались дідівської слави!..
Щоб не забули: ви з України,
Значить, дубки ви, а не билини,
Значить, вітрам вас не поламати,
Серця брехнею не заплювати!

Коли ж оренди нічим платити —
В хаті родині більше не жити!
І в сніжну кружіль, в люті морози
(Бо що для пана дитячі сльози?)
Їх за поріг, бідаків викидали,
Вдогін, мов камінь, вазон послали.
Але о диво! В снігах-морозі
В листках заграли весняні грози,
Заблисли квіти, стали багрові,
Наче від сліз, наче від крові.
Шепотом листу, піснею квіту
Яблуньки мова ясніла світу!

— До мене тягне дужі віти
Матуся яблуня звідтіль.
І ми, її вигнанці діти,
Пройдем хоча б яку кружіль!

Нехай кидає доля нами,
Поки ще Правда не прийшла,
Вона уже там за морями,
Шумить садами край села,
Що їх там люди посадили,
Де ваш зруйнований був двір.
Вдихайте запах мій, він сили
Дасть всім панам наперекір!

Тоді всміхнувшись, сказала мати:
— Кривді-недолі нас не зламати!

БАЛАДА ПРО КОМСОМОЛЬСЬКИЙ ЗНАЧОК

На старих дзвіницях дзвони
не дзвонили панахид,
Тільки вітер бився в хмари.
Тільки плакав в церкві дід.
Бо йому ж це за онука
піп відмовив відслужить,
За онука, що у лісі
весь обвуглений лежить.
Що прив'язаний до дуба,
полум'яно спалахнув,
І ні зойку, і ні просьби
кат від внука не почув.
Тільки в попелі гарячій
на світанку там знайшли
З серцем злитий воєдино
наш значок ВЛКСМ.
Тільки плакали ялини
і дуби гули-гули...
І блідіш берези стала
дівчина з ясним лицем.
— Ви за що його убили? —
дід бандита запитав,
Що гадюкою в'юнкою
біля ніг його лежав.
Підняли значок-жарину
хлопці щирі — сівачі,
Наче друга і по пісні,
і по радісній душі.
Тільки враз звелася вгору
діда немічна рука,
І тоді страшне прокляття,
світ почув від старика.

Вперше, кажуть, і востаннє
дід за вік свій проклинав,
Він землею і водою,
потом, кров'ю проклинав:
— Якщо є на світі правда,—
а вона на світі є,—
Хай вас грім, поріддя чорне,
де б ви не були, поб'є! —
І почули тоді люди:
вдалині десь загули
На старих дзвіницях дзвони,
гук могутній підняли.
І що з того, що всі шнури
пообрізував отець,—
Самі дзвони задзвонили
гнівном праведним сердець.
І гула над світом клятва,
ніби дзвонів передзвін.
І здалось: онук живий вже!
З юнаками поруч він,
Що стоять один в одного,
мов зеленії дубки,
І далеким дзвонам вторять
їх серця, мов жар, палкі:
— В грози битв, у горно праці
ми із гордістю несем
З серцем злитий воєдино
наш значок ВЛКСМ.

БАЛАДА ПРО СІЛЬКОРА

Дош і темінь.
Дош і болото.
З неба здерто
Зірок позолоту.
Ніби сплять всі,
Ніби ні.
Де-не-де
Вогні.
В хаті край села
Дівчина за столом
При тьмяній лампі
Щось пише.
Думки у темінь
Рвуться напролом:
Буде електрика;
Буде в сто раз ясніше,—
Мислить.
Всміхається.
Мріє.
Це ж: завтра...
Скільки чудових речей!
Розгорається радості ватра.
Скільки щастя буде —
І все
Для людей!
Крізь сон щось шепоче мати.
Гніт закоптів.
Мамо моя...
Прийдеться попрощатись...
Поїду вчитись
У Львів.
Хіба ще в газету

Про ясла написати?
Казав редактор:
— Пишіть про все.—
Тихо. Лиш миші шерехтять в загаті.
І вітер
Шибамидзеленькотить,
Трясе.

Згадує
Листа в газеті.
Її ж листа
Читало все село.
Про те,
Що ксьондз в ожереді
Зерно гноїть...
Було ж тоді розмов...
І гніву, й сліз, й проклять
Було...
Враз
Здригнулася від крику.
До серця вдарила кров.
Дощ і темінь.
Дощ і болото.
З неба здерто
Зірок позолоту.
Ні душі
В цій порі
На дворі...

— Відкрий!
— Хто?
— З району!
— З району?! —
Та ні.
Щось не ті голоси,
Дівчино!
Комсомолко!
Бандити смерть принесли!

Мати крізь сон:
— Хто?
— Мамо,
Прокиньтесь, ма-ам...
Ні, прокляті,
Живцем себе
Не дам!

Двері тріщать,
Як смерті
Нерівна
Важка хода.
Важко вмирати
В ніч осінню,
Коли ти молода!
Двері — в тріски,
Постріл в упор.
Впав сількор.
Дівчина впала на стіл,
Шепнула щось ледь чутно...
Лист не в газету —
В майбутнє
Кров'ю дописав сількор.
Ненавистю і любов'ю,
Життям дописав сількор.

БАЛАДА ВИНИЩУВАЛЬНОГО ВЗВОДУ

Тривога ріже небокрай
Крилом багряної заграви:

— На ноги, взвод!

Скоріш вставай!

Зі сну, з пахучої отави!

Палає хата за селом!

Палає хата на узліссі!

На коней!

В темінь!

Напролом!

Бентежна юносте, несися!

Старий скатований лісник

Висить живий ще на ворітні...

І лиже вогняний язик

Ранет голівки оксамитні...

— Рятуй дітей! —

І у пожар

Ввірвались вихором хлоп'ята.

Якийсь там тріск,

Якийсь удар,—

І падають вуглисті лати.

Та не згоріти у вогні

Тим, в кого серце полум'яне.

І діти, як в жакному сні,

За шию обіймають ранок.

А ранок цей — хлопчина сам,—

Він наймолодший в батальйоні...

...Хтось з автомата прокресав,

Десь дико заіржали коні.

І огинають «яструбки»

Тих, що у темінь утікають,

Немов сполохані круки,

Залізи хочуть в хаші гаю.
Та б'ють їх об лоби дуби,
Тернина в'яже їхні ноги,
І сосни хочуть їх судить,
Колом осика хоче вбить
Тих виродків землі убогих...

Взвод з ночі в ранок повертався
(Бандити зв'язані між коней).
Один лиш кінь назад іржав,
Уздечку рвав...
Сльозу найменший заховав
В свої обпалені долоні...

БАЛАДА ПРО ГРУДКУ ЗЕМЛІ

Хлоп'ята грудками каштани збивали,
Хлоп'ята грудками землю кидали...

Навіщо їм знати, що грудка землі
Сниться згорбленій людині
У чужій землі...
Тій людині, що безплідні роки молоді
Утопила у стоячій, у гнилій воді...
Бо втекла стара людина із землі батьків,
Бо було у неї злоби, як у ста вовків.
По чужинах-чужаницях їздила вона,
А за нею невідступно тінь —
Її вина.
Ця провина безпорада —
Зрада,
 зрада,
 зрада,
 зрада.

Роки за роками — кувся ланцюг.
Правда була дужче всяких потуг.
Втрачено роки молоді,
Але не в чеснім добрім труді.
Стара людина зрозуміла:
Серце чужина людині з'їла.
Душу сточила шашіль розлуки.
Розум став згустком важкої муки.
Стара людина зрозуміла:
Життя проповз.
А міг мати крила...
Просила мене людина стара,—
Їй помирати уже пора,—

Грудку землі дарунком прислати,
Щоб замість серця цю грудку взяти.
Казала: — Як серцем стане вона,
Значить, простилась моя вина.
Ось я тоді вже без муки спочину
В землі, що не скаже до мене — «сину»...

Хлоп'ята грудки землі кидали,
Хлоп'ята грудками каштани збивали.

БАЛАДА ПРО ЗІРКУ І ПРО ПРИМХЛИВУ КОХАНУ

Зірка в серце впала!
Леся Українка

Ой упала зірка з неба
У колиску до дитини.
Гралось дитя зорею,
Гралось воно ясною.
А зоря не погасала —
Сяяла зоря дитині.

Підкидало, наче м'ячик,
Зірку теплу і ласкаву.
Гралось дитя зорею,
Гралось воно ясною,—
Мов прийшла до нього казка.
Радісно було дитині.

Виріс хлопець, виріс дужий,
Виріс всім на радість щиру.
А зоря упала в серце,
А зоря втонула в серці.
У юнацькому, палкому.
І сіяла зірка в серці.

Ой, знайшов собі дівчину
Той юнак, що зірка в серці.
Покохав над все дівчину.
А зоря світила в серці...
Він хотів віддати дівчині
Ту зорю, що мав у серці.

Та сказала йому мила:
— Я не хочу зірки з серця,—
Хочу зірки я із неба,

Щоб по зірці було в серці
І у мене, і у тебе.
Щоби дві зорі сіяло.

Ти дістань мені із неба
Сестру зірочки твоєї,
Сестру зірочки ясної.
Ось тоді тобі повірю,
Що мене кохаєш дуже,
Як дістанеш зірку з неба.

І дививсь юнак на небо,
І шукав сестричку зірки,
Що в його світила серці,
Зірка тепла і ласкава.
А вона ж йому шептала,
Та зоря в юнацькім серці:

— Є сестра у мене в небі,
Та холодна, непривітна,—
Так навіщо вона милій,
Як тебе вона кохає?..
Нащо зірку ту зрадливу
Миля хоче, зірку з неба...

Коли є кохання в неї,
Я одна вас поєднаю,
Я зігрію, приголублю,
Поєднаю серце з серцем
Своїм променем ласкавим.
Коли є кохання в серці...

— Ні! — Сказав юнак до зірки,—
Йду шукати зірки з неба.
Я холодну й непривітну
У долонях розігрію
І віддам її коханій,
Оту зірку, що на небі!

Докажу, що я умію
Навіть з неба щастя взяти,
З неба зорі всі струсити,
Нанизати, як намисто,—
Хай же носить їх кохана,
Хай повірить, що кохаю!

1961

БАЛАДА ПРО ПОБРАТИМСТВО

Шепотіла тирса у степах.
Пролягав степами долі шлях.

І зустрілись вранці на зорі
Хлопці одчайдушні на Дніпрі.
Четверо було їх — всі богатирі.

Хто із них з Росії,
А хто з Білорусі,—
Бо обидва хлопці
Синьоокі й русі.

Хто із них з Молдови,—
Видко, цей — чорнявий,
А цей з України
Удався на славу.

Шабля при шаблі,
Стремено при стремені.
Жаль, не довелося
Бути там мені.

Жаль а чи не жаль,—
Хлопці ж бо — як сталь!
Шлях у них — дорога,
Битва і тривога.
Шлях у них козацький,—
Молодечий, хвацький.
Шабля при шаблі.
Кінь при коні.
Разом із заграви,
Разом в огні.

Хлопці-соколи —
Друзі на війні.

Хто на зéмлі наші
Із мечем іде,—
Голова у того
Із плеча паде.

Присягали хлопці
Друзі бойові
Побратимством вірним,
Хрещеним в крові.

Понеслись століття —
Коні вогняні.
Зникло лихоліття,
Наче уві сні...

Побратимство ж вірне
По цей день живе.
Друзі! В моїх жилах
Предків кров пливе.

ПРИТЧА ПРО ЗАБУТУ КОЛИСКОВУ

Вони викинули материнську мову,
Так, як викидають вазон з засохлою квіткою.
І в пустелю буденної жадоби достатку
Взяли чужу мову,
Вони вмуровували її
По звуку, по складу, по слову.
В хиткий фундамент свого самозречення.
І по звуку, по складу, по слову
Зводили мур чужої мови,
Який мав їх відгородити
 від матері і батька,
 від неба залишеної землі,
 від могил і колисок свого народу.

Важкий мур,
Скріплений пліснявою байдужості.
І коли народилась Вона —
Їхня a little girl *,
Їхня дівчинка з незвичним ім'ям,
Мати дала їй
Разом із своїм молоком —
Молоко чужої мови
(так, як дають консервний концентрат).
Десь рвалась придушена
Бабусина колискова:
 — Аа-а, котки два,
 Сірі-бурі обидва...

Але мати,
Боязко озираючись,
Мугикала тільки її безсловесний мотив.
І росла дівчинка,

* a little girl (англ.) — мала дівчинка.

Напоєна материнським молоком
І мачушиною мовою.

Коли ж виросла

в чужій землі

(що їй за своєю),

в рідній сім'ї

(з нерідним прізвищем)

Якось вночі почула,

Що мати крізь сон співає

На мотив колискової

На якійсь дивній мові.

(Все можна вбити,

окрім загадкової мови сну).

І почала засихати і осипатись

Пліснява байдужості,

Якою був скріплений батьками

Мур чужої мови.

І дівчина заговорила

далекою мовою

далеких предків

з далекої землі.

Вона брала її по краплині

І по звуку, по складу, по слову

Будувала світ мови —

(казали: баласт,

казали: непотрібна,

казали: груба,

казали: навіщо?..).

Але прамова,

Яка поверталась до дівчини бумерангом

З глибин єства,

була її мовою.

І дівчина вимовляла слова так,

Як клятву,

Тоді, коли ти вперше повірив.

БАЛАДА ПРО КРОВ КОМУНІСТА

Зупинись, перехожий,
І шапку зійми,
Стань же струнко,
 як личить солдатку.
І прислухайся добре:
 у тиші німій
Ти почуєш
 салют автоматів,
Ти почуєш ридання
 і клятви слова
Із далекого часу тривоги,
І промовить до тебе
 могила жива
 сурмачем
 бойової
 дороги...
Тут лежить комуністі
Він за щастя поліг.
Він за мрію
 упав тут від кулі.
Тільки вітер гудів,
 розмітаючи сніг
На поля,
 безгомінно послулі.
Він колгоспу весну
 йшов тоді виглядять,
Визначав її шлях борозною.
І здавалось йому —
 це не сніжні поля,
А простори,
 заквітлі весною...

І здавалось йому,
це не вітер гуде,
А ідуть трактори
різати межі.
І здавалось йому,
він назустріч іде
Своїй мрії
у ярій одежі...
І не бачив, що смерть
у шинелі чужій
За хрестом придорожнім чигала.
І не постріл почув,
коли впав на межі,
коли кров
твердь земну
пропікала!..
Грім весняний гримів...
І бандит утікав,—
Його ж постріл
за ним
гнавсь
луною.
І пропалена кров'ю
межа потекла
Весняною
гірською
рікою.
І змивала вона,
благодатна ріка,
Бур'яни і осоти торішні,
Її хвиля,
немов безпощадна рука,
Вбивцю кинула
в багна найглибші.
Прошуміла ріка.
І не стало межі.
Її випік навічно
із долі,

Кров'ю випік
її метастази-кряжі
Комуніст,
що поліг
на цьому полі!
Зупинись, перехожий!
І шапку зійми,
Бо тут кров'ю
безсмертя палає:
Пам'ятай,
що для крові
немає ціни,
Коли кров
з долі
кривду
змиває!

АЛТАЙСЬКА БУВАЛЬЩИНА

Олександр Паньків з Бережан, що на Тернопільщині, коли працював трактористом в Алтайському краї, ризикуючи життям, врятував лан пшениці.

I

А життя — наче колос,
повен тонів звучання.

В ньому барва, і голос,
і круте поривання.

В ньому рух, і стремління,
і снага одержима,
неозоре видіння —
злету лінія зрима.

В ньому звихрений проріст
неспокійної мрії.
Він у часі й просторі
дужу силу леліє.

Урожаєм щедротним
вік відзначений буде,
як в горінні-роботі
віддаси його людям!

II

Чи це захід червоний
так,
що аж поле пала
барвою —
полум'я тоном,
барвою —
злетом крила?

Але чому в червоне
чорне,
мов змій,
уповза,
чорно-червоним
дзвоном,
криком
летить в небеса?
— Що це? —
кричить пшениця,—
що це?
Вгору зроста,
що це? —
в неба зіницях
хмарно
збирається страх.
Як можна допустити,
щоб ниву
спалив огонь?!
Мусить пшениця жити,
ждати
жнив без тривоги!
Колос пшениці —
вогник,
він,
мов малий смолоскип.
Нива від болю стогне
за ненароджений хліб.
Висне хмара тривоги
зойком болю
нестерпним,—
де найбільша підмога? —
тільки сонце над степом!
І на тракторі хлопець
рветься в бій одчайдушно.

Танком

трактор
гуркоче,
надриваючи душу.

Треба лан оборати,
Шлях пожежі спинити.

Чорні скиби,
мов птахи,
крильми
жар хочуть вбити.

Щоб врятувати ниву
від косовиці вогню,
щоб сталося
чудо-диво,—
він каже:
— Життям спиню!..—

Перед ним
не сонцем
стобарвний світ
заковка...

Чи не востаннє
в хлопця
стискає
кермо
рука?!

— Ми не дамо! —
пшениця,
пшениця
кричить жива.

— Ми не дамо! —
Кріпися! —
як материнські слова.

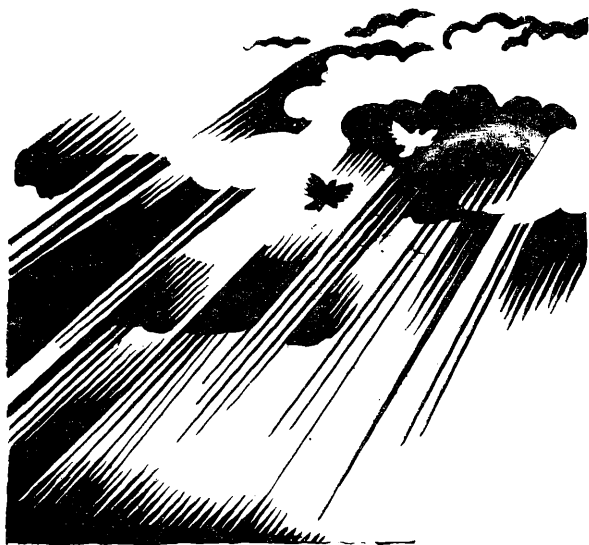
Так комсомолец Олесь
рятує
алтайський
хліб.

I оживає поле
у надвечірній журбі.
Полум'я люті гриви
гострий леміш
позрізав.
...На вогневій цій ниві
смерть
він життям
подолав!

III

Це я чув на Алтаї.
Казали:
— То твій земляк
Живе у вашім краї.
У нас він живе у піснях.

ПІСНІ

ЛЕНІНОВА МРІЯ

Здається, виходить Ілліч на світанні,
Іде по безмежній країні.
Зірниці йому посміхаються ранні,
Всміхаються обрії сині.

Ленінська мрія в нашому серці
Сяйвом світанку палає.
Вона — пісня наша,
Вона — сила наша,
Що завжди на труд окриляє.

Ланами проходить і гладить колосся,
Лугами — в духмяному цвіті...
Багато доріг і стежин простяглося,—
І кожна — найкраща на світі.

Містами проходить, як в казці чудовій,
Де в кожному вікні сонце сяє.
Заводи, і шахти, і світлі будови
Його раннім ранком вітають.

Здається, виходить Ілліч на світанні,
Заходить до кожної хати,—
Бо там його діти живуть у пошані,—
То ленінські мрії крилаті.

Ленінська мрія в нашому серці
Сяйвом світанку палає.
Вона — пісня наша,
Вона — сила наша,
Що завжди на труд окриляє.

ПІСНЯ ПРО УКРАЇНУ

Материнські недоспані ночі,
Колискової ніжність свята
І, як промінь в розплющені очі,
Днів дитячих пора золота.

Матері слово,
Тиха розмова,
Перший твій крок до порога.
Моя Україна,
Моя єдина,—
В далеч широка дорога.

Не втекти від весни, від кохання,
Не забути про батьківський дім...
І ніколи ніякі розстання
Серце сина не зроблять сліпим.

стежина в полі,
Вітер на волі,—
Хмарка у небі весела...
Моя Україна,
Моя калина,—
В садах вишневих села.

Є на світі златоглавий Київ,
Мужній Харків, замріяний Львів.
І єдина земля молодіє
Від Дінця до Карпатських верхів.

Сестри і браття
Повні завзяття —
В праці і пісні їх слава.
Моя Україна,
Моя родина,—
Радянська моя держава!

ВАТРА

Веселої ватри відсвіт
У серці пробуджує думи.
Читаю про подвиг вісті
У полум'я тихому шумі.
Переливається червоно
Вогниста хвиля в синяві,
А може, то ідуть загони —
Ідуть у ранки бойові...
 Полум'ям,
 Полум'ям,
 Полум'ям
 Прапор над загоном!
 Станьте, друзі, біля ватри,
 Станьте, друзі, як на варті,
 Станьте, друзі, в коло!

Палали ватри по лісах,
Палали села у пожарі...
Воєнний шлях, кривавий шлях —
Він завжди був з вогнем у парі.
Виходять з лісу партизани
У наступ на смертельну ніч,—
А полум'я горить, не в'яне,
А полум'я — як вічний клич...
 Полум'ям,
 Полум'ям,
 Полум'ям
 Прапор над загоном!
 Станьте, друзі, біля ватри,
 Станьте, друзі, як на варті,
 Станьте, друзі, в коло!

Погашено війни вогні
Вогнем сердець, вогнями зброї.

Про них, як пам'ять в наші дні,—
Вогонь безсмертя для героїв.
Вогнем незгасним ватра сяє —
В ній заповіт усім живим,
Щоби снувавсь над небокраєм
Лиш мирних вогнищ сизий дим.

Полум'ям,

Полум'ям,

Полум'ям

Прапор над загоном!

Станьте, друзі, біля ватри,

Станьте, друзі, як на варті,

Станьте, друзі, в коло!

ЛЬВІВСЬКИМ ВУЛИЦЯМ

До серця мого тулиться
Рідна львівська вулиця,
Вулиця весела і дзвінка,—
І проспект Шевченка,
І Першотравнева,
І Стара Підвальна,
І Франка...

Кожна щось нагадує,
Спогадами радує,—
Навіває смуток,
Родить щирий сміх...
Скільки дум родилося,
Скільки тут ходилося
По каміннях сірих
Вулиць цих.

Скільки раз побачення,
Спізнення, пробачення.
Скільки тайн ці вулиці
Можуть розказать.
Їм одним звірявся ти,
Радився, питався ти,—
Адже їм судилось
Так багато знать.

Це ж оті ось вулиці
Круто розвернулися,
Роздалися за обрій,
В ширину,—
Як ти ніс непевно,
Наче келих повний,
Першого кохання новину.

Тут студентських років
Чую жваві кроки.
Тут юрбою друзі
З гомоном ідуть.
Тут вогні вечірні
Спалахом тремтливим,
Спалахом бентежним
В далину зовуть.

Я люблю вас, вулиці,
Львівські мої вулиці,
За казковість вашу,
За красу,—
Тиху, не яскраву,
Ніжну і ласкаву,—
Ту, якій я пісню,
Пісню цю несу!

ПІСНЯ ПРО ВИЗВОЛЕННЯ

Від Збруча до Сяну
Куди не погляну,
Дороги куряться весь день.
Тупочуть копита,
І сонцем залита
Земля аж бринить од пісень.

Йдуть нас визволяти
Червоні солдати,
І їх зустрічає весь край...
Від Луцька до Львова
Одна лиш розмова —
Про волю, про щастя-розмай.

Найкращі жоржини
Вам, друзі єдині,
Дівчата зривають в садах.
І сльози на віях,
І серце у мріях,
І сонячний стелиться шлях.

А бабине літо
В стерні перевито —
Стоїть вереснева пора.
Пани повтікали,
Куди тільки знали —
За гори, за ріки-моря.

Йдуть нас визволяти
Червоні солдати,
І їх зустрічає наш край.

Від Луцька до Львова
Одна лиш розмова —
Про долю, про щастя-розмай.

З Москви, Ленінграда —
Зеленого саду,
Із Києва, Сум і Черкас —
З усього Союзу.
Хай зоріє, друзі,
Новий, ще невиданий час!

Щоб вік розквітала,
Неволі не знала
Західновкраїнська земля!
Брати наші рідні,
Тепер ми не бідні.
Трудящим — заводи й поля!

І стеляться співи,
Пісень переливи...
О рідні, о кривні, брати!..
Подяка і шана,
Що гоїте рани,
Щоб зникли навіки кати...

ВОЛИНСЬКА ПІД ГАРМОНЬ

Куди б я не поїхав,
У серці вирина:
Волинь моя, Волинь моя,
Любима сторона!

Хвилює пшеницями
Блакитна далина:
Волинь моя, Волинь моя,
Колгоспна сторона!

Іде по всій країні
Весела новина:
Волинь моя, Волинь моя —
Шахтарська сторона!

Прославлена у праці,
Цвіте, немов весна,
Волинь моя, Волинь моя,
Радянська сторона!

ЛЬВІВСЬКА ПІСНЯ ПРО ЛЕНІНА

Легенда є, що Ленін був у Львові,
Що він по місту нашому ходив,
Що вів з львів'янами палкі розмови,
З пролетарями нашими дружив.

У цій легенді не знайти початку:
Хто склав її, хто перший розповів,—
І не знайти про це у книгах згадки,
Але Ілліч давно прийшов у Львів.

Він на чолі буремних демонстрацій
У дні квітневих славних барикад
Ішов з людьми, що вимагали праці,
Що йшли у бій за волю, владу Рад!

Він у підпільні безгомінні ночі
По селах правду ніс у кожен дім.
Він говорив слова ясні, пророчі
Про лан без меж, про щастя у труді.

Це Ленін йшов у визвольнім поході
Провісником нових осяйних днів,
Що хлинули, мов ріки повноводі,
У край Франка, у горде місто Львів!

Наш Ленін був, і є, і буде в Львові,
Він на возз'єднаній землі живе,
Живе у праці, пісні, мрії, мові,—
Скрізь, де життя колоситься нове!

НЕВ'ЯНУЧА ЮНІСТЬ МОЯ!

Веселі дівчата,
Завзяті хлоп'ята,—
Ровесників дружна сім'я!
Дзвінка, наче пісня,
Як буря, крилата
Гартована юність моя!

Хіба позабудеш,
Хіба ти розлюбиш
Усе, чим багата душа?!
Коли не змовкають
Романтики труби
І юність в похід вируша!

У вічнім поході,
У вічнім пориві,
На Жовтень зрівнявши ряди,
Неспокоєм вічним,
Дерзанням щасливі
Вступали в життя молоді.

Оті, хто упав
Біля стін Арсеналу,
В столочених згинув житах...
Кому вісімнадцять
Лишень прокували
Зозулі в духмяних гаях.

Оті, хто підводив
У сніжну завію
Над ріками греблі-мости,
Хто в голод і холод

Жарину-надію
Зумів смолоскипом нести.

Оті, хто мужнів
У диму п'ятирічок,
З фашистом на бій виступав,
І спокій міщанських
Задушливих нічок,
Мов вітер весняний, змітав.

Оті, хто коханій
І сонце із неба
Із серцем віддати б зумів.
Як треба — розлука.
І мука — як треба.
І вірність сильніша років...

Оті, хто учора...
Оті, хто сьогодні
В поході невпинному йде,
Мої комсомольці,
Мої комсомолки,—
Вітчизни життя молоде!

І домни, і шахти,
І простір Алтаю,
Далеке карпатське село —
Такого куточка
В країні не знаю,
Де б друзів моїх не було!

Веселі дівчата,
Завзяті хлоп'ята —
Ровесників дружна сім'я.
Дзвінка, наче пісня,
Як буря — крилата —
Нев'януча юність моя!

ЗУСТРІЧАЙТЕ МЕНЕ

Зустрічайте мене: я ваш брат,
Зустрічайте мене: я ваш друг.
З вами всім я ділитися рад,—
Спільний лан оре спільний наш плуг.
Прокладаємо ми борозну,
Засіваємо щастя зерном,
Нашу добру, щедротну весну
Зігріваєм братерства теплом!

Я іду від людей до людей,
Від народу горнись до народу,
І несучу почуття молоде,
Оповите у сонячну вроду.

Зустрічайте мене: я ваш син,
Ваш боєць, ваш незмінний сурмач,
Гордий тим, що в житті не один,
Що душею і тілом я ваш!
Всім нам рідно лунають слова,
Коли ленінський вкладено зміст,
В дружбі сила є вічно жива —
Богатирський окрилений ріст.

Я іду від людей до людей,
Від народу горнись до народу,
І несучу почуття молоде,
Оповите у сонячну вроду.

БАТЬКІВСЬКА БАЛАДА

Я іду із далекого літа
По дорозі обпалених днів,—
З ран пекучих ще крові не змито,
І я весь ще палаю в огні.
Я іду — і нема повороту,
Я іду — молодий, як тоді,
Коли в бій за собою вів роту —
Молодий, молодий, молодий...

На дружину, в журбі посивілу,
Я із фото дивлюсь, наче син...
Її сльози пекучі розмили
Навіть спогад моєї весни.
Я іду — поклонитись дружині
За чекання, за тугу, за біль.
Хай пробачить солдатів нині,
Що судився йому вічний бій.

Мої діти, ровесник я з вами,
Або, може, молодший за вас.
Пролягає між нами мостами
Для народу врятований час.
Я іду — я навечно із вами,
Не покину солдатські ряди.
Батько завжди з своїми синами —
Молодий, молодий, молодий!..

ПІСНЯ ПРО ОТЧИЙ ДІМ

Мій отчий незабутній доме,
Ти — вічний поклик з далини,
В тобі усе, усе мені знайоме
Й близьке, як і дитинства дні.
Без тебе світ не був би світом,
Зима — зимою, літо — літом.
А я собою був і є,
І серце світиться моє,
Доки горить, горить в мені
Те світло у твоїм вікні.

Завжди мене чекає мати,
Для неї я мале дитя,
Що перший крок пройшло від хати,
Ще не знаючи життя.
Мій отчий незабутній доме,
До тебе лину я без втоми,
Бо я собою був і є,
І серце світиться моє,
Доки горить, горить в мені
Те світло у твоїм вікні.

Мій отчий незабутній доме,
Зі мною скрізь твоє тепло,
Коли гудуть негоди-громи,
Твоїм добром долаю зло.
Без тебе світ не був би світом,
Зима — зимою, літо — літом.
А я собою був і є,
І серце світиться моє,
Доки горить, горить в мені
Те світло у твоїм вікні.

ЯБЛУНЬКА

Серпанком вечірнім долини повіті,
Десь місяць встає за горою...
В саду там, де яблуня в білому квіті,
Ми вдвох зустрічались з тобою.

Одна тільки яблуня-яблунька знала
Про перші признання любові.
І навіть від місяця в гіллі ховала
Таємні кохання розмови.

Весна промайнула безжурними снами,
Розлука до нас підступала...
Заплакала яблунька враз пелюстками,
Над нашим коханням ридала.

Знов яблунька-яблуня в білому цвіті,
Знов місяць встає за горою...
Я можу лиш яблуньці душу відкрити,—
Ми тужимо вдвох за тобою.

ЛІТО ПІЗНІХ ЖОРЖИН

Осіння грозо остання,
Спали ті забуті стерні,
Як спогад, що не поверне,
Як спогад про кохання.
Про нас у далекім літі,
Щасливих, наче діти
В осінньому літі,
В жоржинному літі —
Спогад, грозо, спали!

Незваною жінка з дзвінкими очима
Приходить з далекого літа,
Земна і жагуча, та тільки незрима —
Як тайна від мене закрита.

Приходить до мене з глибокого серпня
В печальній і тихій задумі,
Чекання холодними росами терпне
В жоржинному пізньому сумі.

Бентежно і гостро вриваються в спогад
Цілуноків її блискавиці.
Чекання не гасне під небом тривоги,
Не гасне, як спалах зірниць.

Осіння грозо остання,
Спали ті забуті стерні,
Як спогад, що не поверне,
Як спогад про кохання.

Про нас у далекім літі,
Щасливих, наче діти
В осінньому літі,
В жоржинному літі —
Спогад, грозо, спали!

Без слів йдемо в осінню даль,
У росяні простори...
Весни минулої не жаль —
Хвилює щастя море.

Вже з яблунь падають плоди,
Туман холодний тане.
Любов приходить не завжди,
Коли цвітуть каштани.

І я не знаю, мила, слів,
І їх знайти не вдасться.
Розкаже вересневий Львів
Про наше тихе щастя.

Розкажуть клени молоді
В осінньому багрянці.
Листки нам встелять золоті
Стежки на Погулянці.

Ми ідемо в вечірній час,
У радісну годину.
І Львів всміхається до нас
Вогнів яскравим плином.

Ти згадуєш весну мені,
Говориш щось про роси,
Що, наче перли срібляні,
Вплелись в духмяні коси...

ЗОЛОТА ДІВЧИНА

Золоті ваблять очі,—
Золота моя мука,—
І дорога далека,
І печальна розлука...

Золотого волосся
Мене повільно втопила,—
А чи, може, здалося,
Що така в тебе сила.

Золоте б'ється серце,
Його чую щомиті,—
А чи, може, здалося:
Ти найкраща на світі.

Золоті твої руки,
Мов той перстень казковий,
Що єднає розлуки
Золотої любові.

В золотої дівчини,
В золотого кохання
Золотії години,
Вечори і світання.

ЛЬВІВСЬКИЙ ВАЛЬС

Зелень кленова,
Вулиці Львова.
Замок Високий — сторож віків.
Можна по світі ходять-шукати
І, наче казку, міста стрічати,—
Але єдиний на світі Львів!

О Львів, о Львів,
Пісне моя,
Місто моє дороге!

Чую, як б'ється,
До льоту рветься
Серце у Львова в грудях міцних.
Не сімсотліттям вік рахувати,
Волею-щастям Львів наш багатий,
Для мрій відкритий, дерзань ясних!

О Львів, о Львів,
Гордість моя,
Місто моє дороге!

Зоря вечірня,
Коханню вірна,
Ним осіяла безмежний світ —
В Стрийському парку стежки-алеї,
Перші признання душі моєї,
Радість і муку юнацьких літ!

О Львів, о Львів,
Юність моя,
Місто моє дороге!

ПОБАЖАННЯ

Будь такою, як вперше зустрів я,
З одчайдушним дівочим вогнем.
Не спіши у своє надвечір'я —
Ти ж вся світишся сонячним днем!

Будь такою, яку тебе знаю,
І такою, яку я не знав,
Будь такою, яку я шукаю,
І такою, яку я шукав.

Будь такою, як можеш ти бути,
Лиш одна серед тисяч жінок.
Та, яку неможливо забути,
Найдивнішу із дивних казок.

Будь такою, як виснив у мрії,
Будь такою, як в пісні я склав,—
Заклинаю я болем надії,
Тим чеканням, яким я чекав!

Будь такою, як вперше зустрів я,
Ти, мінлива,— незмінною будь,—
Заклинаю, як в древнім повір'ї:
Хай роки твій поріг оминуть!

Будь для себе, для мене, для світу,
Як цей травень, що буйно шумить,
Будь нев'янучим спалахом цвіту,
Будь такою на вічність і мить!

НЕЗВАНЕ МОЄ КОХАННЯ

О, незване моє кохання,
Ти, можливо, лиш юності спалах,
Бо приходиш крізь довге чекання,
Коли зовсім тебе не чекала...
Ні, не треба, не треба, не треба!
Обійди, я молю, стороною,
Як гроза віддаляється з неба,
Грім лишивши бриніти струною.

О, незване моє кохання,
Ти неждане і ждане тривожно.
На світанок гірке сподівання,
Як чекати вже більше не можна.
Ні, не треба, не треба, не треба!
Усміхнись і сховайся за обрій.
Так як сонце втікає із неба.
У осінній негоді недобрій.

О, незване моє кохання,
Залишися довіку у мріях,
Бо задовго тривало чекання,
Щоб ти щастя принесло — не вірю!
Ні, не треба, не треба, не треба!
Недоспівана буде хай пісня —
І живе невідкрита для тебе
Одинока любов моя пізня!

КОНВАЛЕВИЙ НАСТУП

Не топчіть конвалій,
Що рікою ринули на місто,—
Скільки їх усюди
По асфальті,
Скільки їх,
Що аж від них затісно!
Все в маленьких дзвониках
Пахучих:
Площі,
Вулиці,
Провулки,
Тротуари,—
То весна у наступі
Могучім
Скинула десантом їх
Із хмари!
То зійшли вони
З дощу краплинок,
Прийнялися
На каміннім ґрунті.
І не зна міськрада,
Як цей вчинок
Оцінити
І в якому пункті.
Все спинилось...
Все здалось без бою:
І машини,
Й просто пішоходи.
Від весни
Не ждав ніхто розбою,
Від конвалій —
Отакої шкоди!

Але це було
Лише хвилину.
І відразу
Все на місце стало.
Наступ конвалевий
Ринув
І відплинув...
Жаль,
Що все це
Коротко тривало!

Виший, кохана, сорочку
Узором хрещатим мені
Так, як у нас вишивали
Ще у глухій давнині.
В хрестику кожнім — тривога.
В хрестику кожнім — дорога.

Виший червоним і чорним
Радість й печаль заодно.
В чорно-червонім сплетінні
В щастя і муку вікно.
В хрестику кожнім — розстання.
В хрестику кожнім — кохання.

Хрестики ці — то не цвинтар
Того, що в нас не збулось,—
Сяє на грудях сузір'я,
Що у душі зайнялось.
В хрестику кожнім — зірчина,—
Ти моя люба єдина!..

НЕРОЗТРАЧЕНА ЛЮБОВ

Я хотів тебе забути,
Час і простір заклинав,—
Та вони не хочуть чути,
Як би їх я не благав.

Я шукав доріг далеких,
Довгих я шукав розлук,—
Кілометрів гомін-клекіт
Не зітер у серці мук.

Я хотів втекти від тебе
І від себе утекти...
Та була високим небом
Завжди поруч тільки ти!

Я губив у тебе віру,
То її знаходив знов,
Як свою без меж, без міри
Нерозтрачену любов!

ЗИМОВА КАЗКА

Ніч зимову іскристу заклинаю, зову,
Щоби мрія сьогодні нам збулась наяву:
Принеси мені щастя, я прошу, принеси
В сніговому серпанку, в мерехтінні краси.

Ти мене зачаруєш, задивуєш мене,
Як Снігуронька чудом голубим промайне,
Як Снігуронька прийде, чи кохання моє
У кружлянні сніжинок білоквітно встає.

Буду кликати, звати, щоб нікуди не йшла,
Буду думку гадати, чи насправді була,
А чи, може, майнула, усміхнувшись мені,
І не буде здаватись, що це в казці, у сні...

Ти мене зачаруєш, задивуєш мене,
Як Снігуронька чудом голубим промайне,
Як Снігуронька прийде, чи кохання моє
У кружлянні сніжинок білоквітно встає.

ВЕРНИСЬ ІЗ СПОГАДІВ

Не стань печаллю у моїм житті,
Не сійся смутком на моїм путі,
Бо смуток може болем прорости,—
Невже, невже хотіла б того ти?

Тебе благаю і тебе клену,
Тебе, як долю, я не омину,
А долю можна тягарем нести,—
Невже, невже хотіла б того ти?

Не будь сльозою на моїх літах,
Не дай, щоб усміх спогаду зачах,
Бо спогад може тужно відплисти,—
Невже, невже хотіла б того ти?

Тобою мрію і тобою сню.
Моя любов, як полум'я вогню,
А полум'я вдвох треба берегти,—
Невже, невже не хочеш того ти?!

БІЛИЙ СЕРПАНОК

Спогад про світлий радісний сніг
Білим серпанком на пам'ять ліг.
Білим серпанком, який зберіг
Вітром не стертий, вітром не стертий
Слід наших ніг...

Вдвох протоптали ми в долину
Стежку кохання в нашу весну —
І досі в серці бринить для нас
В сяйві ліхтарень сніжинок вальс.

Трамвайна зупинка, стривожений сміх,—
Розтала сніжинка на віях твоїх.
І всюди лунає, лунає для нас
Той неповторний вальс,
Той неповторний вальс.

Лине за роком, проходить рік,
Сніг розмиває весни потік,
Але серпанок перших снігів
Мені миліше, мені миліше в цвіті лугів...
Білий серпанок зітканий з мрій,—
В ньому сузір'я наших надій —
І досі в серці бринить для нас
В сяйві ліхтарень сніжинок вальс.

В тебе тільки раннє літо,
А до мене входить осінь,
Простелились дні прожиті
Десь за мною, мов покоси...
А попереду в цвітінні
Дні, не пройдені ще нами.
Ще миліші, бо осінні —
З рос холодними сльозами.
Тож своїм гарячим літом,
Своїм сонцем опали їх,
Щоб останнім чистим квітом
Ми у серці пронесли їх...

ПІСНЯ ПРО ТЕБЕ

Ти повторена в хвилі морській,
Ти повторена в хмарці легкій,
Ти повторена в першій грозі,
Ти повторена в срібній росі.

Ти складаєшся з уст і очей,
Ти складаєшся з днів і ночей,
Ти складаєшся з довгих чекань,
Ти складаєшся з цих заклинань.

Ти вкарбована в мармуру грані,
Ти вкарбована в джазі й органі,
Ти вкарбована в пісні-риданні,
Ти вкарбована в гімні-пеані.

Ти відбита в безмежжі дзеркал,
Ти відбита на гострий метал,
Ти відбита в огнях інквізицій,
Ти відбита в блиску зірничі.

Ти підносишся сфінксом пустинь,
Ти підносишся деревом в синь,
Ти підносишся колосом з нив,
Ти підносишся дивом із див.

Ти — світанок і сутінок ти,
Ти — далеких галактик світи,
Ти завихрена замкненість кола,
Ти конкретність й абстракція гола.

Ти являєшся скрізь і ніде,
Скрізь і ніде, куди серце веде!

БІЛІ ТРОЯНДИ

Я любив троянди дарувати
Тій, що вперше в житті покохав,
Бо вони уміли розказати
Про все, що в душі ховав.

Троянди, білі троянди,
Квіти першого кохання
І весняних надій...
Троянди, білі троянди,
Квіти першого страждання
В душі моїй.
Усе далеке, усе минуле
Знов повернулося в серце чуле.
Троянди, білі троянди,
Хто дарує вас сьогодні
Дівчині тій?..

Я сьогодні запах їх вдихаю,
І забуте в душі ожива.
Знову мрію, знову я кохаю
І знов повторяю слова:

Троянди, білі троянди,
Квіти першого кохання
І весняних надій...
Троянди, білі троянди,
Квіти першого страждання
В душі моїй.
Усе далеке, усе минуле
Знов повернулося в серце чуле,
Троянди, білі троянди,
Хто дарує вас сьогодні
Дівчині тій?..

ТЕБЕ НЕМА

Тебе нема.
Осінній мокрий сніг
На кволі трави хтиво наполог.
Думки пливуть
Без весел, без керма.
Тебе нема.

Сиджу один
В саду пустім, німотнім.
Чогось такий розгублено-самотній.
Без почуття
Секунд, хвилин, годин
Сиджу один.

Байдуже все.
А сніг сльозами тане,
Немов кохання першого омани...
А вітер злісно
Сірий лист несе.
Байдуже все.

Чогось тужу.
Ламають віти-руки
Старі дерева в спалаху розпуки.
Я переходжу
Мрій своїх межу.
Чогось тужу.

І жду тебе
В терпкої зливи час,
Коли вже сад позбавлений прикрас.

В снігу
Землі полотнище рябе...
Я жду тебе...

Прийди сюди.
Хоча би сном прилинь
Крізь хмар нудотну і важку густинь.
Тоді, я знаю,
Розцвітуть сади.
Прийди сюди!..

ПРОЛІСКИ

Проліски, проліски вкрили поляну.
Клонять голівки, куди не погляну,
Клонять голівки, ніби вітають,
Ніби вітають — гостя стрічають.
Просять присісти в їхньому крузі
Мої підсніжні зелені друзі...
Просять присісти, їм оповісти,
Як гай шепоче, весь буйнолистий,
Як зріє дичка, жолудь твердіє,
В намисті ягід калина мріє...
— Ти ж знаєш,— кажуть,— кожну стежину,
І тут шептав щось ти про єдину...
Ти про єдину... Ти про кохану...
В осінь минулу... В осінь багряну...—
Проліски, проліски, діти весни,
Хочуть спитати мене вони:
Нащо назвав я осінь весною,
На цій поляні стрівшись з тобою?
І я букета не буду рвати,
В полон ці квіти нести до хати.
Ми ще повернемось вдвох на поляну...
Проліски, проліски, куди не погляну...

НА ТРАМВАЙНІЙ ЗУПИНЦІ

Я хлопець несміливий,
Дівчат я сторонюся,
І навіть розмовляти
Із ними я боюся,—
Такий характер в мене,
Нещастя немале.
— Мовчун,— усі говорять,—
Але...

На трамвайній зупинці
Вас зустрів випадково,
Почалася розмова
Слово за словом...
І про все ми забули.
Йде трамвай за трамваєм.
Так чого ж це ми з вами
Стоїмо і чекаєм?

Не знав я, що кохання,
Немов гроза весняна —
Усе кругом спокійно,
Дивись — прийшла неждана.
Пора вже розставатись,
Уже додому час...
— Пробачте, як вас звати?
— А вас?..

Така ось, друзі, справа,
Таке в житті буває,
Співає безголосий,
Мовчун не замовкає.

Чого оце кохання
Не зробить із людей!
І не втечеш від нього
Ачей!

На трамвайній зупинці
Вас зустрів випадково,
Почалася розмова
Слово за словом...
І про все ми забули.
Йде трамвай за трамваєм.
Так чого ж це ми з вами
Стоїмо і чекаєм?..

ТЕРНИНА

Терниною — болем Тернопіль
Навіки у серці запав.
Загублений спокій,
Зелений Тернопіль —
Вечірній замріяний став.

Хвиля з хвилею говорить,
Хвиля тихо шепотить.
І гойдає хвиля зорі,
Хвиля зорями горить.
Ні, не треба слів, кохана,
Вечір цей усе сказав:
Буде вічно в серці рана.
Ти кохала.
Я кохав.

Кохана, вернімся в Тернопіль,
Де вечір, і зорі, і став.
Там знайдемо спокій,
Зелений Тернопіль.
О, що б я за цеє віддав!

Хвиля знову заговорить,
Хвиля знов зашепотить,
Загойдає хвиля зорі
І зірками загорить,
А як ні, то знай, кохана,
Вечір той усе сказав:
Буде вічно в серці рана.
Ти кохала.
Я кохав.

ТРЕТІЙ ЗАЙВИЙ

Ходить місяць понад Львовом,
Йде, мов сторож, на обхід.
Загляда обов'язково,
Куди слід й куди не слід.
Він закоханим у парку
Поцілунок перервав,—
Третім зайвим сів на лавку —
І закоханих прогнав.

Від сусідства цього муки
Йдуть у темноту алей,
Утікають від розлуки,
Від володаря ночей.
Місяць хлопцем неслухняним
Разом з ними держить крок.
Не сховають їх каштани
В тіль густу своїх гілок!..

Скрізь цей місяць безсоромний
Третім зайвим тут як тут,
Мов декан вельмишановний,
Каже: — Вранці в інститут!..
Ходить місяць понад Львовом,
Йде, мов сторож, на обхід.
Загляда обов'язково,
Куди слід й куди не слід!

ЗАБУТА МЕЛОДІЯ

Забутої мелодії нагадую мотив,
Забутої мелодії, яку я так любив...
І вирина в мелодії далека далина —
Усе, що промайнуло вже, і те, що не мина,
Оте, що залишилося, що у душі горить,
Те, що життям здавалося, а пронеслось, мов мить...
Кохання стерто обрії, там де років кряжі,
А спогад висне маревом, не покида душі.
Я досі не дізнався ще, ніяк не зрозумів,
Чи раніше цю мелодію, а чи любов зустрів.
Усе злилось, з'єдналося, сплелось у в однім —
У спогаді, у болеві, у промені яснім...
А може, все це молодість — вона отой мотив
Забутої мелодії, яку я так любив...

СТРИЙСЬКИЙ ПАРК

Кілька вулиць нас розділяє,
А розлуки довгої літа
Стали болем, стали відчаєм,
Наче скеля кам'яна крута.
В місті одному ми,
А чужі назавжди,
Але я кохаю
І чекаю,
Зву тебе: прийди!..

Стрийський парк
В осінні тихі дні
Нагадує мені
Все, що вернуть не вдасться.
Стрийський парк
Лише для нас шумів,
Листки до ніг стелив,
Бажав нам щастя він.
І шепіт вітру
В старій алеї парку
Не говорив нам,
Що промине любов.
Стрийський парк,—
Пливуть за днями дні,
І тужно так одній,
Бо ти не прийдеш знов.

Я сьогодні тебе зустріла,
Ти у парку сам-один блукав,—
А мені здавалось, на крилах
Ти до мене знову поспішав.

О, як хоч би у сні,
Як в ті далекі дні,
Щоб тебе спинити,
Полонити
Назавжди мені.

Стрийський парк
В осінні тихі дні
Нагадує мені
Все, що вернуть не вдасться.
Стрийський парк
Лише для нас шумів,
Листки до ніг стелив,
Бажав нам щастя він.
І шепіт вітру
В старій алеї парку
Не говорив нам,
Що промине любов.
Стрийський парк,—
Пливуть за днями дні,
І тужно так одній,
Бо ти не прийдеш знов.

БЕНТЕЖНА ОСІНЬ

А у тому місті, місті в падолисті
На асфальті зорі кленів зайнялись.
Знову твої очі, мов озера чисті,
Кличуть мене в юність, як було колись.

Знову осінь така, як бувало колись,
Знову туга за щастям, як бувало колись,
Знову мрії зове, як бувало колись,
Знову кличу тебе: повернись!.. повернись!..
Як бувало колись, знову серце тремтить,
Як бувало колись, знову пісня дзвенить,
Знову жду — не діждусь, як бувало колись,
Знову кличу тебе: не втікай!.. повернись!..

А у тому місті, де тебе я втратив,
Йде бентежна осінь, як ішла колись,
І сади палають у багряній ватрі,
Кличуть нас у юність, як було колись!

Знову осінь така, як бувало колись,
Знову туга за щастям, як бувало колись,
Знову мрія зове, як бувало колись,
Знову кличу тебе: повернись!.. повернись!..
Як бувало колись, знову серце тремтить,
Як бувало колись, знову пісня дзвенить,
Знову жду — не діждусь, як бувало колись,
Знову кличу тебе: не втікай!.. повернись!..

ВОГНІ ЛЬВОВА

Сьогодні в нас побачення зі Львовом;
Вдягнем святковий одяг і підем.
Хай вулиці своє нам скажуть слово,
Нехай нас вечір містом поведе.

Послухаєм, про що шепочуть клени,
Про що шумить в задумі Стрийський парк.
Можливо, що про тебе і про мене
Свою він пісню нам приносить в дар.

До нас історія підійде поруч,
Довіливо прихилить стрімкість веж.
І як в легенду, ми на Княжу гору
З своїм коханням гордо ми зійдем.

Нам усміхнуться, наче очі, вікна
Нових кварталів, молодих будов,—
І блиск вогнів, і далина блакитна
Вестимуть нас у щастя, у любов.

З М І С Т

ПОЕМИ

- Народження 6
- Мангишлак 23
- Ніагара 30
- Поема про вічну надію 42
- Зачарований трамвай (Львівська химерія) 49
- Перехрестя 65
- Нью-Йоркські медитації 84
- Світанок Олександра Марченка 102
- Передвістя волі (Сторінки пам'яті) 107

БАЛАДИ

- Балада колоній 122
- Балада про солдатську пісню 124
- Легенда про вогонь 126
- Балада прощання 129
- Балада про яблуньку 132
- Балада про комсомольський значок 136
- Балада про сількора 138
- Балада винищувального взводу 141
- Балада про грудку землі 143
- Балада про зірку і про примхливу кохану 145
- Балада про побратимство 148
- Притча про забуту колискову 150
- Балада про кров комуніста 152
- Алтайська бувальщина 155

ПІСНІ

- Ленінова мрія 160
- Пісня про Україну 161
- Ватра 162
- Львівським вулицям 164
- Пісня про визволення 166
- Волинська під гармонь 168
- Львівська пісня про Леніна 169
- Нев'януча юність моя! 170
- Зустрічайте мене 172
- Батьківська балада 173
- Пісня про отчий дім 174

Яблунька	175
Літо пізніх жоржин	176
«Без слів йдемо в осінню даль...»	178
Золота дівчина	179
Львівський вальс	180
Побажання	181
Незване моє кохання	182
Конвалевий наступ	183
«Вищий, кохана, сорочку...»	185
Нерозтрачена любов	186
Зимова казка	187
Вернись із спогадів	188
Білий серпанок	189
«В тебе тільки раннє літо...»	190
Пісня про тебе	191
Білі троянди	192
Передвістя	193
Тебе нема	194
Проліски	196
На трамвайній зупинці	197
Тернина	199
Третій зайвий	200
Забута мелодія	201
Стрийський парк	202
Бентежна осінь	204
Вогні Львова	205

РОСТИСЛАВ АНДРЕЕВИЧ БРАТУНЬ

Сочинения в двух томах. Том второй

ПОЭМЫ, БАЛЛАДЫ, ПЕСНИ

Издательство «Дніпро»
(На украинском языке)

Редактор Л. С. М а л а х о в а
Художник В. М. Д о з о р е ц ь
Художній редактор І. М. Г а в р и л ю к
Технічний редактор О. Г. Т а л и з і н а
Коректор Н. В. М и л и н е в с ь к а - Г р и щ е н к о

Информ. бланк № 866.

Здано до складання 06.03.79.

Підписано до друку 09.08.79.

БФ 23339.

Формат 75×90¹/₃₂. Папір друкарський № 1.
Гарнітура журнально-рублена. Друк високий.

Умовн. друк. арк. 8,125.

Обл.-вид. арк. 7,828.

Тираж 14 000.

Зам. 9—64. Ціна 1 крб.

Видавництво «Дніпро».
252601, Київ-МСП, вул. Володимирська, 42.

Київська книжкова фабрика «Жовтень»
республіканського виробничого об'єднання
«Поліграфкнига». 252053, Київ, вул. Артема, 23а.

Братунь Р. А.

Б87 Твори у двох томах. Том другий: Поеми, балади, пісні.— К.: Дніпро, 1979.— 207 с.

До другого тому ввійшли вибрані поеми, балади та пісні. Гостра публіцистичність та громадянський пафос кращих поем («Народження», «Ніагара», «Перехрестя», «Зачарований трамвай») тісно переплітаються в поезії Р. Братуня з ліричними мотивами,— яскравим прикладом цього є балади та пісні поета, більшість з яких набула широкої популярності далеко за межами нашої республіки («Ленінова мрія», «Ватра», «Яблунька», «Білі троянди», «Пісня про тебе»).

